

Suunnittele, verkostoidu ja tee paljon töitä

Freelance-toimittajan toimeentulon avaimet ulkomailla

Jenni Meronen

a0500421

Opinnäytetyö

Viestinnän koulutusohjelma

2009

Viestinnän koulutusohjelma

<p>Tekijä Jenni Meronen</p>	<p>Ryhmä VIESTI05</p>
<p>Opinnäytetyön nimi Suunnittele, verkostoidu ja tee paljon töitä Freelance-toimittajan toimeentulon avaimet ulkomailla</p>	<p>Sivu- ja liitesivumäärä 49+2</p>
<p>Ohjaaja Kaarina Järventaus</p>	
<p>Tämän opinnäytetyön aiheena ovat ulkomailla asuvat suomalaiset free-toimittajat ja heidän taloudellinen toimeentulonsa. Työn tarkoituksena oli kerätä tietoa, joka auttaa toimittajaa arvioimaan, onko ura ulkomailla realistinen vaihtoehto, ja millaisin ratkaisuin täysi toimeentulo mahdollistuu.</p> <p>Opinnäytetyöllä ei ole toimeksiantajaa, vaan sen taustalla oli tekijän oma uratilanne ja tulevaisuudensuunnitelmat.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin lähettämällä valikoiduille ulkomailla vakituisesti asuville suomalaistoimittajille sähköpostitse kysely, jossa kartoitettiin heidän työtään, toimeentuloaan ja siihen liittyviä ratkaisuja. Tavoitteena oli löytää ne seikat, jotka olivat olleet toimittajien taloudellisen menestymisen kannalta tärkeimpiä.</p> <p>Kyselyn kohderyhmäksi rajattiin Etelä-Euroopassa eli Ranskassa, Espanjassa, Italiassa, Portugalissa ja Kreikassa asuvat toimittajat. Kyselyt lähetettiin kevään ja kesän 2008 aikana yhteensä 33 toimittajalle. Heistä 11 vastasi kyselyyn. Vastajat olivat Ranskasta, Espanjasta ja Italiasta.</p> <p>Vastauksista kävi ilmi, että ulkomaille päätyvät free-toimittajat ovat hyvin sekalainen ryhmä. Heillä on erilaiset taustat, eri syyt joiden vuoksi vieraaseen maahan on tultu ja myös eri tavat selvitä ja menestyä taloudellisesti.</p> <p>Silti vastauksissa toistuivat samat teemat. Ulkomailla asuvan free-toimittajan taloudellisen toimeentulon kannalta merkittäviä seikkoja ovat kyselyn perusteella varsinkin työkokemuksen ja hyvien suhteiden hankkiminen jo kotimaassa, ahkeruus, suunnitelmallisuus, kyky markkinoida itseään, kielitaito, ympäröivän kulttuurin ymmärtäminen ja jatkuva ympäristön seuraaminen. Myös samat ongelmat toistuivat: unohduksiin jääminen kaukana kotimaasta, riittämättömät palkkiot verrattuna uuden kotimaan elinkustannuksiin ja juttujen myymisen vaikeus.</p> <p>Tietojen keruun pohjalta on tehty vinkkilista ulkomaille lähtevälle toimittajalle. Lisäksi opinnäytetyössä esitellään lyhyesti ulkomailla asuvan free-toimittajan sosiaaliturvaan, eläkkeeseen ja verotukseen liittyvät seikat.</p>	
<p>Asiasanat Freelance-työntekijät, toimittajat, journalismi, joukkoviestintä, työskentely ulkomailla, ulkosuomalaiset</p>	

Degree programme of Journalism

<p>Authors Jenni Meronen</p>	<p>Group VIESTI05</p>
<p>The title of thesis PLAN, GET CONNECTED AND WORK HARD THE KEYS TO ECONOMIC SUCCESS FOR A FREELANCE JOURNALIST ABROAD</p>	<p>Number of pages and appendices 49+2</p>
<p>Supervisors Kaarina Järventaus</p>	
<p>The topic of this thesis is Finnish freelance journalists living abroad, and the ways they manage themselves financially. The purpose of the thesis is to collect information that can help journalists to determine if a career abroad is a realistic option, and to ascertain what one needs to do to make a living from journalism.</p> <p>The thesis has no sponsor; the idea originated from the writer's background and her plans for the future.</p> <p>The thesis was carried out by e-mailing a questionnaire to a selected group of Finnish journalists who are living abroad on a continuous basis. The questionnaire dealt with journalists' work, economic success and choices relating to it. The goal was to find the most important things that had determined the economic success of these journalists.</p> <p>The target group of the questionnaire was journalists living in southern Europe – France, Spain, Italy, Portugal and Greece. The questionnaires were sent during the spring and summer 2008 to 33 journalists, 11 of which answered. Those who answered were from France, Spain and Italy.</p> <p>From the answers it was discovered that the freelance journalists who end up abroad are a very diverse group. They have different backgrounds, different reasons for coming to a foreign country and different ways of coping and succeeding economically.</p> <p>However, similar themes kept appearing in the answers. According to the responses, the most important aspects for economic success of freelance journalists living abroad are as follows: getting work experience and making contacts before departing from Finland, working hard, planning, marketing, having good language skills, understanding the culture and following relevant events around you. The same problems were also brought up repeatedly: being forgotten far away from one's home country, the low compensation compared to the high cost of living and the difficulty of selling one's articles.</p> <p>After gathering all the information, a list of advice for a journalist going abroad was made. The thesis also briefly presents relevant social security, pension and tax issues for a freelance journalist living abroad.</p>	
<p>Key words freelancers, journalists, journalism, mass communication, working abroad, expatriates</p>	

Sisällys

1. Johdanto	
1.1 Freelance-toimittajat ulkomailla.....	1
1.2. Tutkimuskysymys.....	2
1.3. Tutkimusmenetelmän valinta.....	4
1.4. Kohderyhmän rajaaminen.....	6
2. Käsitteet	
2.1. Kuka on freelance-toimittaja?.....	8
2.2. Muita käsitteitä.....	11
3. Ulkomailla asuvan freelance-toimittajan sosiaaliturva ja verotus	
3.1. Sosiaaliturva ja eläke.....	12
3.2. Verotus.....	14
4. Tutkimuksen toteuttaminen	
4.1. Freelance-toimittajien yhteystietojen kartoitus.....	16
4.2. Kyselyn laatiminen ja lähettäminen.....	19
4.3. Kyselyn vastaukset... ..	21
4.4. Vastaaajien taustatiedot	22
4.4.1.Vastaaajien ikä.....	23
4.4.2. Uudessa asuinmaassa vietetty aika.....	23
4.4.3. Asiakkaat ja aiheet.....	24
4.4.4. Koulutustausta	25
4.4.5. Miten vastaajat päätyivät ulkomaille	26
4.4.6. Täysi toimeentulo vai ei?.....	26
4.5. Kyselystä esille nousseita teemoja... ..	30
4.5.1. Kielitaito ja kulttuurin ymmärtäminen.....	31
4.5.2. Etukäteissuunnittelu: suhteiden luominen ja kokemuksen hankkiminen.....	34
4.5.3. Ei kaikkia kanamunia samaan koriin.....	36
4.5.4. Ympäristön seuraaminen ja suomalaisnäkökulman löytäminen.....	37
4.5.5. Aina valmiina, kaikkeen.....	38
4.5.6. Toimeentulon ongelmakohtia.....	39

4.5.7. Muita neuvoja.....	42
5. Pohdintaa	
5.1. Johtopäätökset.....	43
5.2. Ulkomaille lähtevän toimittajan 12 kultaista sääntöä.....	44
5.3. Tavoitteiden toteutumisen arviointia.....	45
Lähteet.....	48
Litteet	
Liite 1: Toimittajille lähetetty sähköpostikysely	

1. Johdanto

1.1. Freelance-toimittajat ulkomailta

Yhä pienemmäksi käyvässä maailmassa nuoret siirtyvät työn, rakkauden tai seikkailun perässä maasta toiseen. Toimittajat eivät ole tässä suhteessa poikkeus. Kuukausipalkkaisten, lähetettyjen kirjeenvaihtajien määrää kuitenkin vähennetään jatkuvasti. Yhä useampi ulkomaille muutosta haaveileva toimittaja tarttuukin toiseen vaihtoehtoon ja ryhtyy vapaaksi toimittajaksi, freelanceriksi. Joskus se voi myös olla ainoa vaihtoehto, jos toimittaja joutuu vaihtamaan maata esimerkiksi puolisonsa vuoksi.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia, millaiset mahdollisuudet vastavalmistuneella toimittajalla on lähteä ulkomaille töihin. Mitä hänen tulisi ottaa huomioon? Millaisin ratkaisuin hän pystyy hankkimaan täyden toimeentulonsa toimittajana?

Ulkomailla olevia suomalaisia free-toimittajia on tutkittu hyvin vähän. Vakituista kirjeenvaihtajista on tehty useita tutkimuksia, samoin Suomessa toimivista free-toimittajista. Ulkomailla työskentelevät vapaat toimittajat ovat kuitenkin jääneet väliinputoajaryhmäksi.

Tämä oli siis tilanne aloittaessani opinnäytetyötäni vuoden 2007 lopussa. Heti seuraavana vuonna ilmestyi Iira Hartikaisen Jyväskylän yliopistossa tekemä pro gradu "Ei kai tätä hullukaan kestäisi jos ei tää jotain antaisi": ulkomaanavustajien aktiivinen sopeutuminen freelance-työn reunaehtoihin. Mielestäni kahden ulkomaanavustajista kertovan tutkimuksen tai tutkielman ilmestyminen samoihin aikoihin kertoo siitä, että valitsemani aihe on hyvin ajankohtainen.

Free-toimittajia on tärkeää tutkia myös siksi, että heidän määränsä on todennäköisesti tulevaisuudessa lisääntymässä. Vakituisten kirjeenvaihtajien lähettäminen pitkiksi ajoiksi ulkomaille on kallista, ja jo monta vuotta on ennustettu free-toimittajien valtaavan yhä suuremman tilan itselleen (Nousiainen 2003; Uskali 2007, 13.).

Suomen Journalistiliitossa freelancereiden osuus liiton jäsenistä oli heinäkuussa 2007 noin 13 prosenttia, ja free-toimittajat ovat työssä käyvistä jäsenistä nopeimmin kasvava ryhmä.

Vuodesta 2000 vuoteen 2005 freelancereiden määrä liitossa kasvoi 27,6 prosenttia, kun työsuhteisten journalistien luku kasvoi vain 3,8 prosenttia. (Jokinen 2007, 12.)

Free-toimittajien määrä vaikuttaa olevan kasvussa myös maailmalla (Jokinen 2007, 12).

Euroopan journalistiliitto EFJ keräsi loppuvuodesta 2006 tietoja eri jäsenliittojensa freelancer-jäsenten osuuksista. Se oli monessa maassa lähtenyt huikeaan kasvuun. Yli puolet vastanneista liitoista kertoi freelancereiden osuudeksi vähintään neljänneksen koko jäsenkunnasta. (Jokinen 2007, 12.)

Heinäkuussa 2007 kaikkiaan 83 Journalistiliiton free-jäsentä työskenteli ulkomailla.

Työsuhteessa ulkomailla työskenteleviä liiton jäseniä oli samaan aikaan 36. (Jokinen 2007, 84.)

Koska olen itse oman opinnäytetyöni toimeksiantaja, valitsin aiheen myös omien kiinnostusteni ja urapohdintojeni mukaan. Olin syksyllä 2007 käytännön ongelman edessä: harkitsin ulkomaille muuttamista yhtenä uravaihtoehtona valmistumiseni jälkeen, mutten tiennyt mitään ulkomailla asuvien suomalaistoimittajien elämästä. Onko ulkomailla paljon suomalaisia toimittajia, jotka eivät ole lähetettyjä kirjeenvaihtajia? Miten kyseiset toimittajat ovat päätyneet ulkomaille? Mille medioille he työskentelevät, millaisista aiheista? Millainen kielitaito heillä on? Ja ennen kaikkea: onko freelancerina mahdollista tulla taloudellisesti toimeen?

Olen itse työskennellyt Suomen tietotoimiston ulkomaantoimituksessa, ensin toimittajaharjoittelijana kesällä 2008 ja myöhemmin tarvittaessa töihin kutsuttavana työntekijänä.

1.2. Tutkimuskysymys

Uskon, että free-toimittajan elämä on jokseenkin samanlaista sekä Suomessa että ulkomailla. Monet työn edut ja ongelmat ovat samoja kaikille freelancereille, oli tämä sitten kotimaassaan tai vaikka Kiinassa. Vapaus valita omat työaikansa ja työtapansa houkuttaa, mutta toisaalta free-työn haittapuolina ovat yksinäisyys, tulojen epävarmuus ja epäsäännöllisyys ja byrokratian hoitaminen itse. Oletan kuitenkin, että ulkomailla asuva freelancer on vakituista kirjeenvaihtajaa ja Suomessa asuvaa free-toimittajaa haavoittuvammassa asemassa.

On totta, että ulkomailla oleva suomalainen toimittaja kohtaa suhteessa vähemmän kilpailua kuin jos hän tarjoaisi juttujaan Suomessa (Hartikainen 2008, 59). Suomalaisten medioiden

ulkomaanuutisille varattu tila on kuitenkin rajattu, ja saattaa täyttyä vakituisten kirjeenvaihtajien tai STT:n jutuilla. Tietyistä maista tulevat uutiset eivät myöskään aina kiinnosta kotimaisia tiedotusvälineitä, mikä vähentää tuossa maassa asuvan freen juttujen kysyntää. Ulkomailla asuvien free-toimittajien toimeentuloa syövätkin myös niin sanotut ”laskuvarjojurnalistit”, jotka lähetetään tarvittaessa ulkomaille juttuja tekemään.

Lisäksi toisessa maassa pätevät toiset säännöt, jotka syövätkin freen työaikaa ja ansiotasoa. Asuminen ja matkustaminen saattaa olla kalliimpaa kuin Suomessa, eikä tätä ehkä oteta riittävästi huomioon palkkioissa. Internetin ja muiden työssä tarvittavien välineiden hankkiminen saattaa olla ulkomailla hankalampaa, free-toimittajan on usein muita vaikeampi akkreditoitua tiedotustilaisuuksiin, haastatteluiden ja kuvauslupien hankkiminen voi olla monimutkaisempaa kuin Suomessa ja niin edelleen. Ja mikä tärkeintä, free-toimittaja joutuu selviytymään vieraassa maassa tästä kaikesta yksin, vieraalla kielellä.

Halusin alunperin kartoittaa ulkomailla asuvan free-toimittajan työnkuvan, urapolun ja toimeentulon. Tulinkin kuitenkin siihen tulokseen, että tehtävä on liian laaja ja vaatisi kymmenittäin vastauksia. Päätin sen sijaan keskittyä free-toimittajien toimeentulon selvittämiseen.

Tutkimuskysymykseni onkin: Miten ulkomaille vakituisesti muuttava suomalainen free-toimittaja varmistaa taloudellisen toimeentulonsa?

Päätutkimuskysymykseni alakysymyksinä aion pohtia seuraavia ongelmia: Miten nopeasti uudessa maassa pääsee kiinni säännöllisiin tuloihin? Saavatko ulkomaille muuttaneet toimittajat täyden toimeentulon juttuja tekemällä, vai onko heillä sen lisäksi sivutoimia tai muita talouden rahoituslähteitä? Mahdollisia muita tulolähteitä voisivat olla esimerkiksi hyvin ansaitseva puoliso, tulkkaaminen ja käännöstyöt tai muu ei-journalistinen työ.

Halusin myös tutkia, minkälaisia ongelmia toimittaja saattaa ulkomailla kohdata, sekä saada vinkkejä siitä, minkälaisin ratkaisuin täysi toimeentulo on mahdollinen. Näitä asioita halusin kysyä suoraan toimittajilta.

Lisäksi päätin käsitellä lyhyesti ja yleisluontoisesti ulkomaille muuttavan freen sosiaaliturvaa ja verotusta. Tämän osion päätin selvittää kirja-, internet- ja asiantuntijalähteiden varassa.

Opinnäytetyöni tavoitteena on kerätä tietoja ja neuvoja, jotka auttavat uravalintojaan tekeviä toimittajia päättämään, onko ulkomaille muuttaminen heille realistinen vaihtoehto.

Ja jos toimittaja on jo päättänyt vaihtaa maata, mitä hänen tulisi tehdä turvatakseen toimeentulonsa? Onko esimerkiksi kielitaito ratkaiseva menestystekijä, vai pitäisikö yrittää kouluttaa itsensä mahdollisimman monialaiseksi, osata vähän kaikkea ammattimaisesta valokuvauksesta käännöstöihin?

1.3. Tutkimusmenetelmän valinta

Olen valinnut opinnäytetyöni tutkimusmenetelmäksi kvalitatiivisen tutkimuksen. Esimerkiksi toimittajien tuloja voisi tietysti tutkia myös tilastollisin keinoin, mutta halusin saada aineistoksi pelkkien faktatietojen lisäksi myös toimittajien arvioita, kokemuksia ja mielipiteitä, joita voi tutkia vain laadullisesti. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin vaan kuvailemaan ja ymmärtämään tutkimuskohdetta (Eskola & Suoranta 1998, 61). Sen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen ja siitä löytyvien tosiasioiden paljastaminen (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 161).

Koska olen ottanut työhöni laadullisen lähestymistavan, pystyn keskittymään pieneen joukkoon toimittajia. Uskon, että on hyödyllisempää saada aineistoksi muutaman toimittajan syvällisiä mielipiteitä, kuin kymmeniltä toimittajilta pinnallisia faktatietoja.

Tämän saavuttaakseni joudun tulkitsemaan tekstimuodossa olevaa aineistoa, en niinkään numeroita tai selkeitä faktoja, jotka voisin syöttää johonkin tilastointiohjelmaan. Tämä seikka puolustaa entisestään laadullisen menetelmän käyttöä, sillä se soveltuu parhaiten nimenomaan tekstiaineiston analysointiin (Eskola & Suoranta 1998).

Free-toimittajat ovat myös niin sekalainen joukko, ettei yleistysten tekeminen ole mielestäni oikeutettua. Varsinkin ulkomailla asuvista toimittajista olisi kaiken lisäksi vaikea saada kattava otos jo siksi, että heitä on vaikeampi löytää ja tavoittaa. Mitään kattavaa tilastoa ulkomailla olevista toimittajista ei ole, eli jo perusjoukon määrä on arvailujen varassa.

Tietysti olisi mahdollista ottaa mukaan esimerkiksi vain Suomen Journalistiliittoon kuuluvat toimittajat. Mielestäni tämä kuitenkin antaisi liian ruusuisen kuvan ulkomailla asuvista toimittajista, sillä kaikki heistä eivät suinkaan ansaitse tarpeeksi päästäkseen free-yhdistyksen jäseneksi. Yhdistyksellä on jäsenilleen tulorajat.

Kolmas seikka, joka tekee tilastollisen tutkimuksen tekemisen melko mahdottomaksi, on toimittajien vähäinen määrä. Joko opinnäytetyöni pitäisi kattaa koko maailman tai vähintään koko Euroopan suomalaistoimittajat, tai sitten joka ikisen tietyllä alueella asuvan toimittajan pitäisi vastata kyselyyn.

Laadullisessa tutkimuksessa sen sijaan keskitytään usein varsin pieneen määrään tapauksia (Eskola & Suoranta 1998, 18). Aineiston tieteellisyyden kriteerinä ei tällöin pidetä määrää vaan laatua (Eskola & Suoranta 1998, 18). Aineiston koolla ei siis ole välitöntä vaikutusta tai merkitystä tutkimuksen onnistumisen kannalta, toisin kuin tilastollisessa tutkimuksessa (Eskola & Suoranta 1998, 62).

Päätin toteuttaa opinnäytetyöni lähettämällä sähköpostitse kyselyn valituille ulkomailla asuville toimittajille. Sähköpostin lähettämiseen päädyin, sillä ulkomailla asuvien toimittajien tavoittaminen muilla keinoin olisi todennäköisesti kallista ja hankalaa.

Valitsin sähköpostin myös siksi, että valmiiksi tekstimuodossa olevia vastauksia on helpompaa ja nopeampaa käsitellä kuin haastatteluja, jotka täytyy ensin nauhoittaa, sitten purkaa ja lopuksi litteroida luettavaan muotoon.

Kyselytutkimus on perinteisesti kvantitatiiviseen tutkimukseen liittyvä menetelmä, mutta päätin tuoda sitä lähemmäs kvalitatiivista tutkimusta esittämällä mahdollisimman paljon avoimia kysymyksiä. Kirjan Tutki ja kirjoita mukaan kyselylomake voi haastattelun ja päiväkirjatekniikan tavoin olla toimiva menetelmä kun halutaan selvittää, mitä ihmiset tekevät yksityiselämässään, sekä mitä he ajattelevat, tuntevat, kokevat tai uskovat (Hirsjärvi ym. 1997, 184).

Esitin kyselyssä muutaman pääkysymyksen taloudellisesta toimeentulosta, ja lisäksi taustoittavia kysymyksiä kuten mille medioille toimittaja työskentelee, kuinka montaa kieltä hän puhuu, ikä, koulutus ja niin edelleen. Päähuomion keskitin kuitenkin taloudellista menestystä selittävien tekijöiden löytämiseen. Kerron kysymyksistä ja niihin saamistani vastauksista lisää myöhemmin tässä työssä.

Etukäteen oli melko vaikeaa arvioida, kuinka monta vastausta saisin. Free-toimittajat saattavat olla hyvinkin kiireisiä, eikä heillä ole samanlaista ”velvollisuutta” vastata, kuin yrityksen edustajilla usein imagosyistä on. Ennako-oletukseni oli kuitenkin, että free-toimittajat

vastaanottavat harvoin opinnäytetyökyselyjä. Uskoin monen ulkomailla asuvan toimittajan olevan innokas kertomaan kokemuksistaan ja vastausprosentin muodostuvan suureksi.

Päätin, että opinnäytetyön tekemisen alaraja olisi seitsemän vastausta. Asetin tavoitteekseni kuitenkin vähintään kymmenen vastausta. Kyselyt lähetin helmikuun ja elokuun välisenä aikana vuonna 2008.

Sosiaaliturvaa ja verotusta koskevan osion päätin selvittää kirjattiedon ja ”virallisten lähteiden” varassa. Mielestäni oli turhaa vaivata toimittajia asioilla, jotka voi selvittää muutenkin. Kaikenlisäksi omat verotusasiat kannattaa aina varmistaa verovirastosta ennen ulkomaille lähtöä.

1.4. Kohderyhmän rajaaminen

Päätin rajata työni koskemaan suomeksi kirjoittavia, vakituisesti ulkomailla asuvia free-toimittajia. Halusin myös keskittyä lehdistöön ja Internetiin ja jättää TV- ja radiotoimittajat ulkopuolelle. TV- ja radiotoimittajan työhön liittyy myös tekniikkaa, jota ei Haaga-Heliassa juuri opiskella.

Halusin keskittyä nimenomaan kirjoittaviin toimittajiin, joiden työnkuvan ja siihen liittyvät ongelmat tunnen parhaiten. Päätin kelpuuttaa mukaan kuitenkin toimittajat, jotka tekevät TV- ja radiotyötä kirjoittamisen lisäksi.

Käytin toimittajien valinnassa harkinnanvaraista otantaa. Haluan saada vastauksen tiettyyn, tarkasti rajattuun kysymykseen (kuinka ulkomailla vakituisesti asuva suomalainen free-toimittaja varmistaa taloudellisen menestyksensä), eikä silloin ole hyödyllistä poimia tutkittavaa joukkoa täysin sattumanvaraisesti (Eskola & Suoranta 1998, 18).

Sen sijaan katse kannattaa kohdistaa niihin toimittajiin, jotka täyttävät ulkomailla vakituisesti asuvan free-toimittajan tunnusmerkit. Tässä tapauksessa toimittajan tulee siis asua maassa jokseenkin pysyvästi, ja samalla hänellä tulee olla halu työllistää itsensä täysipäiväisesti free-toimittajana.

Yritin aluksi valita toimittajat median mukaan siten, että saisin mukaan niin sanomalehtiä, iltapäivälehtiä kuin aikakauslehtiäkin. Medioiden johdonmukainen valitseminen osoittautui kuitenkin hankalaksi muun muassa siksi, että free-toimittajilla on lähes aina useita eri

työnantajia. Heitä voi olla jokseenkin mahdotonta jaotella esimerkiksi pelkästään sanomalehtiin tai pelkästään aikakauslehtiin kirjoittaviin, sillä useimmat tekevät molempia.

Median mukaan valitseminen oli hankalaa myös siksi, etteivät läheskään kaikki lehdet käytä ulkomaantoimittajia lainkaan. Esimerkiksi Suomen kymmenen suurinta aikakauslehteä ei siis ollut toimiva jaottelu.

Lopulta päädyin valikoimaan toimittajat asuinmaan mukaan. Tämän jälkeen etsin toimittajien yhteystietoja useista eri lähteistä, jotta saisin mukaan eri medioihin kirjoittavia toimittajia sekä niin hyvin kuin huonommin toimeentuleviakin.

Päätin rajata kyselyni Euroopassa asuviin toimittajiin, sillä toimittajantyö esimerkiksi Kiinassa on varmasti hyvin erilaista kuin Suomessa, kun taas Euroopan maat ovat keskenään enemmän vertailukelpoisia.

Euroopan sisälläkin tietyt kaupungit ovat erikoisasemassa, eikä niitä voi välttämättä verrata muihin. Tällaisia paikkoja ovat esimerkiksi Bryssel siihen vahvasti liittyvän EU-uutisoinnin vuoksi ja Tukholma, joka on ollut suomalaisten kirjeenvaihtajien kenties perinteisin paikka.

Halusin sen sijaan keskittyä paikkoihin, jotka eivät ole niin tyypillisiä suomalaisille toimittajille, ja joissa toimeentulo on siksi vielä tavallista hankalampaa. Päätin, että yksinkertaisinta on keskittyä keskenään jokseenkin samankaltaisiin Etelä-Euroopan maihin: Italia, Ranska, Espanja, Portugali ja Kreikka. Nämä maat eivät ole suomalaisten lehtien ulkomaanuutisten ykkösinä, eikä yhdessäkään niistä puhuta englantia.

Halusin rajata työni koskemaan niitä henkilöitä, joilla on vakaa pyrkimys työllistää itsensä toimittajina. Yritin siis vältellä niin sanottuja elämäntapamatkailijoita, jotka kaiken muun ohessa silloin tällöin myös kirjoittavat lehtiin.

2. Käsitteet

Haluan tässä vaiheessa selventää joitain käsitteitä, jotka toistuvat opinnäytetyössäni.

2.1. Kuka on freelance-toimittaja?

Freelance-toimittaja. Rajanveto freelance-toimittajan ja työsuhteisen toimittajan välillä ei ole aina niin yksinkertaista, kuin voisi luulla. Suomen Journalistiliiton ja Viestintätyönantajien julkaiseman Free-sopimuksen ABC-oppaan mukaan rajanvedon kannalta tärkeä on työsopimuslain määritelmä työsuhteesta: ”Tätä lakia sovelletaan sopimukseen (työsopimus), jolla työntekijä tai työntekijät yhdessä työkuntana sitoutuvat henkilökohtaisesti tekemään työtä työnantajan lukuun tämän johdon ja valvonnan alaisena palkkaa tai muuta vastiketta vastaan” (Työsopimuslaki/2001, 1 luvun 1 §).

Lisäksi työsuhteen voi tunnistaa esimerkiksi seuraavista seikoista:

- Työnantaja määrää työntöön ajan ja paikan.
- Työnantaja antaa yleensä työhön tarvittavat laitteet ja muut tarvikkeet (poikkeuksiakin kuitenkin löytyy).
- Työnantaja valvoo ja johtaa työtä esimerkiksi antamalla ohjeita ja määräyksiä työntekoon.
- Oikeus saada palkkasaatavansa palkkaturvasta, jos palkkaa ei makseta.
- Oikeus sairausajan palkkaan.
- Työnantaja päättää mahdollisesta sijaisesta.
- Työnantaja ottaa työntekijälle työeläkevakuutuksen.
- Työskentelyä muille työnantajille on rajoitettu.
- Oikeus työttömyysturvaan työsuhteiden välillä.

(Friman & Komi 2006, 10.)

Yrittäjyyden tunnusmerkkejä puolestaan ovat muun muassa seuraavat:

- Työtä tehdään asiakkaalle tai toimeksiantajalle.
- Työstä maksetaan palkkio tai työkorvaus, jonka yrittäjä yleensä laskuttaa toimeksiantajalta.
- Jos palkkio jää saamatta, sen voi laittaa perintään.
- Työskentelystä aiheutuvia kuluja ei korvata erikseen, vaan ne sisällytetään palkkioon.
- Jos yrittäjä ei tee sovittua työtä esimerkiksi sairauden vuoksi, korvausta ei makseta.

- Mahdollisuus käyttää apulaista tai sijaista.
- Ei työaikasuoja eikä erillisiä vuosilomakorvauksia.
- Toimeksiantaja ei rajoita muille työskentelyä.
- Täydellinen taloudellinen riski.
- Yrittäjän eläkevakuutus.
- Ennakkoverolippu ja ennakkoperintärekisteriote.
- Yrittäjä hankkii itse tarvittavat laitteet, työvälineet sekä työssä tarvittavat materiaalit.

(Friman & Komi 2006, 11.)

Freelancer-sopimuksia voidaan tehdä siis vain silloin, kun toimeksiantajan kumppanina on aidosti itsenäinen osapuoli. Freelancer määrää itse, kenelle, missä ja milloin hän juttunsa tekee, ja hänellä on vapaus tarjota palveluksiaan rajoituksetta eri toimeksiantajille. (Friman & Komi 2006, 4.)

Ulkomailla asuva free on henkilö, joka tekee työtä itse valitsemana ajankohtana ja omilla laitteillaan. Hänelle maksetaan kirjoitettujen juttujen perusteella, eikä hänellä ole pysyviä tuloja (ellei hän sitten ole tehnyt sopimusta esimerkiksi useampien kolumnien sarjasta).

Periaatteessa free voi myydä juttunsa kenelle vain, mutta käytännössä hän saattaa saada jopa 90 prosenttia toimeentulosta tietystä lehtitalosta tai lehdestä. Tällöin kyseessä on pysyvämpi avustajasuhde kertaluontoisen toimeksiannon sijaan. Avustajasuhde on silti kuitenkin vain avustajasuhde, joka voi esimerkiksi katketa milloin vain ilman irtisanomista.

Esimerkkinä ulkomaanavustajan ja kirjeenvaihtajan eroista voimme ottaa Suomen tietotoimiston eli STT:n.

STT:n käyttämille ulkomaanavustajille maksetaan juttupalkkio ensisijaisesti jutun laajuuden perusteella. STT:n ulkomaantoimituksen esimiehen Niilo Simojoen mukaan korvauksesta saatetaan joskus sopia erikseen, mikäli juttu teetättää paljon työtä ja siihen joutuu esimerkiksi etsimään paljon taustatietoa. (Simojoki, N. 20.1.2009.)

Työn kulut ja välineet ovat avustajan vastuulla. Kulut kuitenkin korvataan, mikäli avustaja lähtee STT:n pyynnöstä esimerkiksi toiselle puolelle maata. Muille välineille työskentelyä ei avustajan kohdalta ole rajoitettu, kunhan STT:lle myytyä juttua ei kierrätetä muissa välineissä. (Simojoki, N. 20.1.2009.)

STT:n kirjeenvaihtajat sen sijaan ovat kuukausipalkkaisia samoin kuin kotimaassakin olevat toimittajat, sivukuluineen ja lomineen. Ulkomailla olevien kirjeenvaihtajien työajat ovat kuitenkin joustavampia. (Simojoki, N. 20.1.2009.)

Kirjeenvaihtajat ovat kiinteästi mukana myös STT:n toimitusjärjestelmässä, eli he pääsevät lukemaan deskissä olevia juttuja, uutistoimistoja ja niin edelleen. Tätä mahdollisuutta avustajilla ei ole. (Simojoki, N. 20.1.2009.)

Kaksi STT:n kirjeenvaihtajista ovat yhteisiä MTV3:n kanssa. Heidän palkkojaan ja etujaan on yhdistelty molemmista taloista. (Simojoki, N. 20.1.2009.)

Lisäksi STT:llä on käytössä niin sanottu päätoiminen avustaja. Päätoimiselle avustajalle maksetaan kiinteää kuukausikorvausta, mutta hän ei ole varsinaisesti talon palkkalistoilla. Tästä huolimatta hänellä on joitain luontaisetuja. Päätoimisen avustajan juttumääriä ei lasketa erityisen tarkasti, mutta hän ei saa myöskään tehdä töitä muille. (Simojoki, N. 20.1.2009.)

Hyvin monenlaiset ihmiset voivat nimittää itseään freelancereiksi. Olen rajannut opinnäytetyöni koskemaan kuitenkin niitä vapaita toimittajia, joilla on vakaa pyrkimys työllistää itsensä täysipäiväisesti toimittajana. En siis noudata Suomen Journalistiliiton määritelmää freelance-toimittajasta.

Journalistiliiton free-osasto vaatii, että sen jäseneksi pyrkivän free-toimittajan on tienattava yli puolet tuloistaan eri medioihin tehdystä journalistisesta työstä sekä saavuttaa tällä työllä vähintään kaksi kolmasosaa alan peruspalkasta (Jokinen 2007, 10).

En halunnut rajata omasta työstäni pois huonosti toimeentulevia toimittajia, sillä myös epäonnistumiseen johtaneet syyt ovat mielestäni tärkeitä ja mielenkiintoisia. Voi myös olla, että toimittaja on vasta ulkomaanuransa alussa, jolloin tulot luonnollisesti ovat pienemmät.

Käytän free-toimittajan synonyymeina tässä opinnäytetyössä sanoja *free*, *freelancer* ja *vapaa toimittaja*. Ulkomailla toimivan freelancerin synonyyminä käytän *ulkomaanavustajaa*.

2.2. Muita käsitteitä

Toimittaja: Henkilö, joka pyrkii ansaitsemaan elantonsa journalistisella työllä. Usein toimittajalla on alan koulutus, mutta se ei ole välttämätöntä. Toimittajiksi en tässä opinnäytetyössä laske henkilöitä, jotka kirjoittavat harrastuksenaan juttuja lehtiin, tai jotka kirjoittavat hyvin satunnaisesti.

Ulkomaantoimittaja: Suomessa (ulkomaan)toimituksessa työskentelevä toimittaja, joka kirjoittaa pääasiassa ulkomaanaiheista.

Kirjeenvaihtaja: Tarkoitan tässä työssä kirjeenvaihtajalla lähetettyä kirjeenvaihtajaa, joka työskentelee kuukausipalkalla ja jolla on siis vakituinen työsuhde.

Vakituisesti maassa asuva: Vakituksella tarkoitan sitä, että toimittaja ei ole maassa vain käymässä, vaan todellakin asuu siellä enemmän tai vähemmän pysyvästi.

Mitään tarkkoja asumisaikoja en pysyväälle asumiselle määritellyt, vaan pyysin toimittajia itse määrittelemään, kokevatko he kuuluvansa kohderyhmääni vai eivät. Käytännössä kaikki kyselyyni vastanneet toimittajat olivat asuneet ulkomailla vuosikausia, eli en joutunut tekemään asiassa rajanvetoa.

Toimeentulo: Toimeentuloa arvioin siten, tuleeko palkalla toimeen toimittajan asuinmaassa. Suomen oloihin vertaaminen ei ole tarkoituksenmukaista, sillä halusin nimenomaan tutkia ihmisiä, jotka asuvat vakituksesti ulkomailla.

3. Ulkomailla asuvan freelance-toimittajan sosiaaliturva ja verotus

Eräs tärkeimmistä asioista, jotka ulkomaille muuttava free-toimittaja joutuu selvittämään, on uuden maan sosiaaliturva- ja verotuskäytännöt. Ulkomailla asuvan toimittajan verotus, sosiaaliturva ja eläke poikkevat huomattavasti Suomessa ahertavasta, ja käytännöt vaihtelevat maan ja siellä vietetyn ajan mukaan.

Esittelen seuraavassa verotusta ja sosiaaliturvaa vain yleisellä tasolla. Jokaisen ulkomaille suuntaavan on hyvä ennen lähtöään selvittää omaan sosiaaliturvaan, eläkkeeseen ja verotukseen liittyvät seikat Eläketurvakeskuksen, Kelan ja Veroviraston kanssa.

Käsittelen opinnäytetyössäni toimittajia, jotka ovat muuttaneet enemmän tai vähemmän pysyvästi toiseen Euroopan unionin jäsenmaahan. Käsittelen siis myös sosiaaliturvaa ja verotusta lähinnä tästä näkökulmasta. Tilanne muuttuu, jos ulkomaille lähdetään vain vuodeksi tai kahdeksi, tai jos uusi asuinmaa sijaitsee EU:n ulkopuolella.

3.1. Sosiaaliturva ja eläke

Kun suomalainen työntekijä muuttaa ulkomaille, hän menettää yleensä oikeutensa kuulua Suomen sosiaaliturvan piiriin. Sen sijaan hän siirtyy työskentelyvaltionsa sosiaaliturvaan. Tällöin kaikki sosiaaliturvamaksut maksetaan kyseiseen maahan ja työskentelymaasta saadaan sen maan lakien mukaiset sosiaaliturvaetuudet. (Eläketurvakeskus 2009a.)

Tämä pääperiaate koskee myös yrittäjiä (Eläketurvakeskus 2009b).

Freelancer vastaa itse eläke- ja sosiaaliturvansa sekä lomiansa järjestämisestä, joten toimeksiantaja ei maksa suorittamastaan palkkiosta eläke- eikä sosiaaliturvamaksuja tai lomakorvauksia (Jumpponen & Savolainen 2005, 6).

Ulkomaille töihin muuttavien oikeus Suomen sosiaaliturvaan määräytyy ulkomailla oleskelun keston mukaan. Pääsääntö on, että jos työskentelee ulkomailla alle vuoden, säilyttää oikeutensa Suomen sosiaaliturvaan. Yli vuodeksi ulkomaille lähtevä puolestaan yleensä siirtyy asuinmaansa sosiaaliturvaan. (Kela 2009.)

EU/ETA-maihin ja Sveitsiin töihin muuttavien kohdalla kuitenkin poiketaan tilapäisen oleskelun säännöstä, sillä jo lyhytkin työskentely näissä maissa riittää yleensä siirtämään

henkilön työskentelymaan sosiaaliturvan piiriin. EU-sääntöjen perusteella henkilö voi kuulua vain yhden valtion sosiaaliturvan piiriin kerrallaan, ja yleensä tämä maa on se, jossa työskennellään. (Kela 2009.)

Poikkeuksen muodostavat toiseen EU-maahan lähtevät yrittäjät, joilla/joiden yrityksellä on kotipaikka Suomessa, ja jotka ovat harjoittaneet yritystoimintaansa vähintään neljän kuukauden ajan Suomessa ennen ulkomaantyyön alkamista (Eläketurvakeskus 2009c).

Tällaiset yrittäjät voivat saada Eläketurvakeskuksesta E 101-todistuksen, jonka perusteella he voivat kuulua Suomen sosiaaliturvaan vuoden ajan. Poikkeusluvalla aikaa voidaan pidentää jopa viiteen vuoteen. (Eläketurvakeskus 2009c.)

Se, missä freelancer vakituisesti asuu, voi olla joskus epäselvää. Kun viranomaiset arvioivat asuinpaikkaa, kriteerinä on fyysinen oleskelu maassa. Laki määrittelee Suomessa asuvaksi sen, jolla on täällä varsinainen asunto ja koti ja joka jatkuvasti ja pääasiallisesti oleskelee Suomessa. (Jokinen 2007, 86.)

Jos tilanne on epäselvä, selvitetään lisäksi ihmisen siteitä eri maihin, perheen asuinpaikka, lasten koulujen sijainti ja oleskelun pituus sekä luonne. Kaikkien näiden asioiden pohjalta Eläkelaitos tarvittaessa ratkaisee, asuuko freelancer Suomessa vai muualla (Jokinen 2007, 86.)

Se, mistä maasta sosiaaliturva saadaan ulkomailla työskentelyn aikana, riippuu myös siitä, onko kyseessä EU-maa, sosiaaliturvasopimusmaa vai maa, jonka kanssa Suomella ei ole sosiaaliturvasopimusta. (Eläketurvakeskus 2009a.)

YEL koskee vain Suomessa asuvia ja työskenteleviä yrittäjiä (Eläketurvakeskus 2009c).

Ulkomailla asuvan free-toimittajan tulee siis hankkia asiaankuuluva vakuutus työskentelymaastaan.

Kun henkilö on ollut vakuutettuna toisessa sopimusmaassa, maksetaan siellä karttunut eläke aikanaan Suomeen. Vastaavasti Suomi maksaa Suomeen kertyneen eläkkeen tarvittaessa ulkomailla. (Eläketurvakeskus 2009b.)

Vaikka eläkeoikeuden voi saada useimmissa maissa vasta 5-15 vuoden odotusajan jälkeen, voidaan sosiaaliturvasopimusten perusteella ottaa huomioon toisessa sopimusmaassa kertyneitä vakuutusaikoja. Näin voidaan saada oikeus eläkkeeseen myös odotusaikaa

lyhyemmän työskentelyn perusteella. Eläkkeen määrä lasketaan kuitenkin kussakin maassa vakuutetun siellä työskentelyn perusteella erikseen. (Eläketurvakeskus 2009b.)

Työskentelymaan sosiaaliturvaan siirtymisestä ja ulkomaantyöstä ei tarvitse ilmoittaa Eläketurvakeskukselle. Kansaneläkelaitokselle ilmoitus sen sijaan pitää tehdä. (Eläketurvakeskus 2009b.)

3.2. Verotus

Ammatinharjoittajien ulkomaantyöskentelystä saama korvaus verotetaan aina Suomessa, ellei ulkomailla asuminen ole pysyvää (Jokinen 2007, 86). Käytössä on niin sanottu kuuden kuukauden sääntö: jos asuminen ulkomailla kestää yli kuusi kuukautta, siirtyy verotus uuteen asuinmaahan (Savolainen, P. 20.2.2009).

Free-toimittaja voi saada kirjoituspalkkioiden lisäksi myös niin sanottuja käyttökorvauksia eli rojalteja (Savolainen, P. 20.2.2009). Käyttökorvauksia käsitellään Suomen tekemissä verosopimuksissa omana tulotyyppinä (Kyrö, T. 15.1.2009).

Suomella on erillinen verosopimus kunkin EU-maan kanssa (Kyprosta lukuunottamatta) ja rojalteihin suhtaudutaan kussakin hieman eri tavalla. Esimerkiksi Ruotsissa asuvan Suomesta saamaa rojalta ei voida Suomessa verottaa lainkaan, kun taas Virossa asuvalta voidaan periä 10 prosenttia veroa. (Kyrö, T. 15.1.2009.)

Mahdollinen kaksinkertainen verotus poistetaan siten, että ulkomainen vero vähennetään samasta tulosta Suomessa suoritettavasta verosta (Jokinen 2007, 86).

Tässä opinnäytetyössä tutkin toimittajia, jotka ovat muuttaneet ulkomaille pysyvästi. He siis maksavat veronsa pääasiassa asuinmaahansa. Yleispäteviä ohjeita verotuksesta on kuitenkin vaikea antaa. Verotus kun riippuu myös siitä, työskenteleekö toimittaja free-verokortilla, vai onko hänellä oma yritys (Savolainen, P. 20.2.2009).

Toisinaan ulkomailla asuvalle, free-verokortilla työskentelevälle suomalaiselle toimittajalle suositellaan nollaverokortin hankkimista. Jotkin toimeksiantajat haluavat nimittäin tehdä ennakonpidätyksen free-verokorttilaiselta, vaikka itse verotus menisikin asuinmaan mukaan. Kotimaan nollaverokortti on tällaisille toimeksiantajille riittävä dokumentti. (Jokinen 2007, 87.)

Lisätietoa kaipaavat voivat kääntyä lähimmän, kansainvälistä verotusta käsittelevän veroviraston puoleen.

4. Tutkimuksen toteuttaminen

4.1. Freelance-toimittajien yhteystietojen kartoitus

Saadakseni jonkinlaisen käsityksen suomalaisten lehtien ulkomaanavustajien määrästä ja kerätäkseni heidän yhteystietojaan lähetin sähköpostitiedustelun 54:lle eri tiedotusvälineelle, joista 30 vastasi. Tiedustelut lähetin kevään 2008 aikana joko päätoimittajalle tai toimitussihteerille.

Jouduin lähettämään kyselyjä kahteen eri otteeseen saadakseni kasaan riittävän määrän vastauksia ja yhteystietoja, sillä monet minulle vastanneet lehdet eivät käyttäneet ulkomaanavustajia lainkaan. Tällaisia olivat esimerkiksi Koti ja keittiö –lehti ja GEO.

Vielä useammat käyttivät ulkomaanavustajia hyvin satunnaisesti, eikä silloinkaan välttämättä ketään tiettyä avustajaa.

Tiedustelun ei ollut tarkoituksenaan olla kattava, käytin sitä vain alkuun pääsemiseksi. Sähköposteja lähettäessäni yritin valita mahdollisimman monenlaisia medioita. Valitsin myös sen perusteella, kuinka paljon uskoin kyseisissä medioissa olevan tarvetta ulkomaanavustajille.

Taulukko 1. Tiedotusvälineet, joille ulkomaanavustajia koskeva kysely lähetettiin

Vastaus	Ei vastausta
Aromi	Aamulehti
Cosmopolitan	Anna
Demi	Apu
ET-lehti	Avotakka
Expatrium	Eeva
Fitness	Etelä-Suomen sanomat
Geo	Forssan lehti
Hyvä Terveys	Gloria
Iltalehti	Helsingin Sanomat
Jade	Hämeen sanomat
Kaleva	Ilkka
Karjalainen	Ilta-Sanomat

Keskisuomalainen	Image
Kodin kuvalehti	Kaksplus
Koti ja keittiö	Kauneus & Terveys
Kotivinkki	Kauppalehti
Kumppani	MeNaiset
Maaseudun tulevaisuus	Mondo
Matkalehti	STT
Matkaopas	Suomen kuvalehti
Meidän Perhe	Taloussanomat
Olivia	Vauva
Sara	VELI
Satakunnan kansa	Voi hyvin
Seura	
Talouselämä	
Trendi	
Turun Sanomat	
Viini-lehti	

Olen merkinnyt yllä olevaan taulukkoon tiedotusvälineet, joille kyselyn lähetin. Lisäksi lähetin tiedustelun Kotilieden toimitussihteerille, mutta sain sen sijaan vastauksen KMVET ja Käytännön maamies -lehdeltä. Toimitussihteeri oli ilmeisesti vaihtanut työpaikkaa.

Taulukko 2. Ulkomailla asuvien avustajien käyttö lehdissä

Säännöllisesti	14
Hyvin vähän tai ei lainkaan	13
Ei avustajia kyselyä koskevissa maissa	3

Alustavan kyselyni mukaan lehdet jakautuvat melko lailla kahtia sen mukaan, kuinka paljon ne käyttävät ulkomailla asuvia free-toimittajia. Yhteensä 13 lehteä ei käytä ulkomailla asuvia free-toimittajia lainkaan tai käyttää heitä hyvin vähän.

Lisäksi kolme lehteä ilmoitti, ettei heillä ole avustajia kyselyäni koskevissa maissa (Ranska, Kreikka, Italia, Espanja ja Portugali). Epäselväksi jäi, onko heillä ulkomaanavustajia jossain muussa maassa.

Vielä suurempi joukko kuitenkin käytti ainakin muutamaa ulkomailla asuvaa toimittajaa säännöllisesti. Tällaisia lehtiä oli yhteensä 14. Osalla oli vain pari vakituista avustajaa, osalla 5-6.

Aikakauslehdistä ahkerimmin ulkomaanavustajia käyttivät matkailulehdet, mikä ei ollutkaan yllättävää. Muutkin lehdet tuntuivat ostavan paljon matkailujuttuja. Eräs perhelehdistä puolestaan saa säännöllisesti kolumnitarjouksia naisilta, jotka ovat muuttamassa esimerkiksi miehen ulkomaankomennuksen vuoksi ulkomaille.

Yllätyksekseni kaikista eniten ulkomaanavustajia hyödynsivät maakuntalehdet kuten Turun Sanomat, Keski-suomalainen ja Kaleva. Näillä oli kullakin 14-25 vakituista avustajaa ympäri maailmaa ja satunnaisia avustajia vielä päälle. Oma ennako-olettamukseni oli ollut, että maakuntalehdet turvautuisivat enemmänkin STT:n välittämiin ulkomaanaineistoihin.

Ne lehdet, jotka ilmoittivat käyttävänsä ulkomaanavustajia vain vähän tai ei ollenkaan, tekevät ulkomaanjuttunsa usein itse. Joko ne tehdään uutistoimistojen materiaalin pohjalta tai sitten oma toimittaja lähetetään matkaan. Joskus myös Suomessa vakituisesti asuvat free-toimittajat tekevät matkoiltaan juttuja.

Varsinkin matkailulehdet kertoivat käyttävänsä paljon myös ei-ammattitoimittajien juttuja, eli siis satunnaisia juttuja ihmisiltä, jotka eivät yritä varsinaisesti hankkia elantoaan kirjoittamisella.

Lehtien yleinen tapa lähettää mieluummin oma toimittaja matkaan kuin ostaa jo paikan päällä olevalta freeltä juttu muodostaa mielestäni selvän uhan ulkomailla asuvien toimittajien toimeentulolle. Lehden kannalta käytäntö on tietysti turvallinen, onhan tuntemattomalta, kaukana olevalta toimittajalta jutun tilaaminen aina tietynlainen riski.

Voisi kuitenkin kuvitella, että vuosikausia maassa asunut toimittaja osaisi kertoa jutussaan jotain, mitä paikan päälle muutamaksi päiväksi lähetetty toimittaja ei tiedä.

Mielestäni on siis sääli, ettei jo valmiiksi ulkomailla asuvia avustajia uskalleta hyödyntää enempää. Luulen, että kyse on yksinkertaisesti tiedon puutteesta. Kenties toimittajien itsensä tulisi siis aktivoitua asiassa ja yrittää luoda paremmat henkilökohtaiset suhteet lehtiin. Sinänsä free-toimittajia kyllä käytettiin lehdissä ahkerasti.

Selvitykseni lopputuloksena voin kuitenkin sanoa, että ulkomailla asuvia suomalaisia free-toimittajia on enemmän kuin uskoinkaan, ja osa lehdistä myös tilaa heiltä juttuja hyvin ahkerasti.

Näitä johtopäätöksiä tehdessä täytyy kuitenkin ottaa huomioon, ettei kyselyni ollut kattava. Esimerkiksi talouslehdistä vain yksi vastasi kyselyyn. Aiemmin tehdyssä, taloustoimituksia käsitelleessä opinnäytetyössä kuitenkin havaittiin, että ainakin kahdessa pääkaupunkiseudulla sijaitsevassa suuressa taloustoimituksessa käytetään lähes pelkästään ulkomailla asuvia avustajia (Huovinen 2008, 23).

Hankin toimittajien yhteystietoja paitsi lehdille lähettämäni alustavan kyselyn avulla, myös Suomen freelance-journalistit ry:n nettisivuilta. Lisäksi etsin yhteystietoja muun muassa italiansuomalaisten Mansikka-verkkolehden sivuilta, espanjansuomalaisten lehtien sivuilta ja Kuka-mediahakemistoista (Joukama 2007a, b, c).

Valitsemani rajaus oli sen verran suppea, että jouduin ottamaan huomioon jokaisen tietyssä maassa asuvan toimittajan, jonka löysin, voimatta juuri karsia lähteitä.

4.2. Kyselyn laatiminen ja lähettäminen

Yritin laatia toimittajille sähköpostitse lähettämäni kyselyn helposti vastattavaksi ja riittävän lyhyeksi. Halusin kuitenkin käyttää mahdollisimman paljon avoimia kysymyksiä, jotta toimittajat saivat vapaasti kertoa ajatuksistaan ja elämäntilanteestaan.

Liian lyhyttä kyselyä en myöskään halunnut tehdä, sillä toivoin edes osan vastaajista todella pohtivan kysymyksiä ja käyttävän aikaa niihin vastaamiseen.

Jaoin kyselyn kahteen osaan, toimeentuloa koskeviin kysymyksiin ja taustakysymyksiin. Molemmissa kohdissa oli kuusi kysymystä. Suurin osa kysymyksistä oli avoimia, mutta mukana oli myös monivalintakysymyksiä kuten kohta, jossa vastaajan täytyi ruksata oma ikäryhmänsä.

Aloitin kysymällä, saako toimittaja täyden toimeentulon kirjoittavana toimittajana ja jos ei, mitä muita tulolähteitä hänellä on. Jatkoin kysymällä, kuinka suuret toimittajan tulot ovat, mistä ne koostuvat ja kuinka toimittaja kokee tulevansa toimeen palkallaan. Tässä kohtaa muistutin vastaajia siitä, että käsittelen kaikki vastaukset lopullisessa opinnäytetyössäni nimettöminä.

Kysyin, minkälainen palkkataso on ulkomailla asuvalle free-toimittajalle realistinen. Kolmannessa toimeentuloa koskevassa kohdassa kysyin, kuinka nopeasti toimittaja pystyi työllistämään itsensä uudessa maassa.

Neljänneksi halusin tietää, mitkä ovat ne kriittiset menestystekijät, jotka mahdollistavat täyden toimeentulon toimittajana. Kysyin myös, mitkä ovat ulkomailla asuvan toimittajan suurimmat ongelmat työnteon ja toimeentulon kannalta.

Lopuksi kysyin, mitä muita vinkkejä toimittaja antaisi ulkomaanuraa harkitsevalle, vastavalmistuneelle toimittajalle. Tämä oli kohta, johon toivoin vastaajan kirjaavan kaiken sellaisen mieleen tulleen, mitä en välttämättä ymmärtänyt kysyä.

Taustakysymykset-kohdassa halusin tietää toimittajan iän, kuinka monta vuotta tämä on asunut nykyisessä asuinmaassaan, minkälainen kielitaito ja koulutus hänellä on ja miten hän päätyi ulkomaille. Kysyin myös, mihin medioihin toimittaja kirjoittaa, minkälaisista aiheista ja kuinka usein, sekä tarjoaako hän ideoitaan aktiivisesti itse vai tilataanko häneltä juttuja.

Kyselyni löytyy kokonaisuudessaan opinnäytetyöni liitteistä (liite 1).

Sähköpostin alussa esittelin itseni ja opinnäytetyöni aiheen ja tavoitteet. Pyysin, että vastaukset kyselyyn lähetettäisiin kahden viikon sisällä. Litin kyselyn suoraan saatekirjeen perään niin, ettei toimittajien tarvinnut klikata sitä erikseen auki. Kyselyn jälkeen kiitin vielä kerran toimittajia vaivannäöstä.

Toimittajien tavoittaminen oli hieman haasteellista, sillä kaikki free-toimittajat eivät kuulu Journalistiliittoon. Monet lehdet eivät suostuneet noin vain luovuttamaan avustajiensa yhteystietoja, ja toisinaan lehdet antoivat vanhentuneita tietoja kuten toimimattomia sähköpostiosoitteita. Minkäänlaista rekisteriä villeistä ja vapaista free-toimittajista ei Journalistiliiton free-luettelon lisäksi ole.

Lähetin kyselyni 33 toimittajalle kevään ja kesän 2008 aikana. Kyselyn tekemistä hankaloitti se, että olin rajannut kohderyhmäni melko suppeaksi. Jouduinkin lähettämään useita muistutussähköposteja ja moneen kertaan etsimään lisää yhteystietoja, jotta sain kasaan riittävän määrän vastauksia.

Päädyin siihen, että käsittelen toimittajia lopullisessa opinnäytetyössäni nimettöminä. Jotkut kyselyn kysymykset olivat melko luottamuksellisia, esimerkiksi kysymys tuloista, ja uskoin että toimittajat uskaltautuisivat nimettömyyden turvin avautumaan enemmän.

4.3. Kyselyn vastaukset

Lähetin kyselyni 33 toimittajalle, joista yhteensä 11 eli joka kolmas vastasi. Suurimmalle osalle toimittajista jouduin lähettämään ainakin yhden muistutusviestin.

Kaikki lähettämäni viestit eivät menneet perille, enkä yrityksistä huolimatta löytänyt jokaiselle toimivaa sähköpostiosoitetta. Ainakin yksi kertoi asuvansa Ruotsissa, eli hän ei kuulunut kohderyhmääni. Rajasin pois myös erään toisen toimittajan, joka pyysi kirjoittamaan englanniksi.

Kaikki nämä seikat huomioonottaen kyselyn ”aito” vastausprosentti on todennäköisesti korkeampi kuin tuo 33 prosenttia.

Saamani vastaukset muodostivat printattuina yhteensä 42 sivua aineistoa. Lyhin vastaus oli puolentoista sivun mittainen, pisin puolestaan kahdeksan sivua. Tyypillisin mitta oli noin kolme sivua.

Taulukko 3. Vastaajat jaoteltuina asuinmaan mukaan

Maa	Vastaajien määrä
Italia	5
Ranska	3
Espanja	3
Portugali	0
Kreikka	0

Saamastani 11 vastauksesta viisi tuli Italiassa asuvilta toimittajilta, kolme Ranskasta ja kolme Espanjasta. Kreikasta tai Portugalista en juuri suomalaistoimittajia löytänyt.

Taulukko 4. Vastaajat jaoteltuina sukupuolen mukaan

Mies	7
Nainen	4

Vastaajista seitsemän oli miehiä ja neljä naisia.

Vastausten määrä on niin pieni, ettei siitä juuri voi vetää yleistyksiä. Se ei ollutkaan tarkoitukseni, sillä kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistosta ei tehdä päätelmiä yleistettävyyttä ajatellen. Sen taustalla on kuitenkin ajatus siitä, että yksityisessä toistuu yleinen: yksityisiä tapauksia tarkasti tutkimalla voidaan saada näkyviin se, mikä ilmiössä on merkittävää myös yleisemmällä tasolla. (Hirsjärvi ym. 1997, 181-182.)

Koska opinnäytetyöni aihe on tavallaan ongelmanratkaisua, käytän aineistoani etsiäkseni hyviksi todettuja toimintatapoja ja vinkkejä siihen, miten ulkomaille muuttava toimittaja voi parantaa omia mahdollisuuksiaan menestyä taloudellisesti.

Monet vastaajat kommentoivat vastaustensa ohessa opinnäytetyöni aihetta. Moni heistä piti aihetta kiinnostavana, ja he halusivatkin lukea työn sen valmistuttua. Samanlaista palautetta sain myös opiskelutovereiltani, mikä valoi uskoa siihen, että aiheeni todella on tärkeä ja selvittämisen arvoinen.

En ole ryhmitellyt toimittajia esimerkiksi maan mukaan. Tämä suojelee paremmin toimittajien yksityisyyttä, sillä Suomi on pieni maa ja sen mediakenttä vielä pienempi. Samasta syystä käsittelen vastauksia irrallisina sitaatteina yhdistämättä niitä tiettyyn, mahdollisesti tunnistettavissa olevaan vastaajaan.

4.4. Vastaajien taustatiedot

Aloitan vastausten käsittelemisen kertomalla hieman, minkälaiset toimittajat kyselyni vastasivat. Seuraavassa erittelemäni taustatiedot kertovat osittain myös siitä, minkälaisia suomalaisia ulkomailla työskentelee.

Käytän vastauksia esitellessäni useita suoria sitaatteja saamistani sähköposteista. Haluan sisällyttää opinnäytetyöhöni mahdollisimman paljon toimittajien omaa puhetta, sillä he osaavat yleensä sanoa asian parhaiten –kokemuksen syvällä rinaäänellä. Toimittajien vastauksia oli

myös todella antoisaa ja opettavaista lukea, ja haluan välittää tämän myös opinnäytetyöni lukijalle.

Suorat lainaukset on sisennetty, ja ne ovat pientä pistekokoa. Saman henkilön kommentit ovat aina yhdessä kappaleessa, eli rivivälin jälkeen myös vastaaja on vaihtunut. Mikäli sitaatti on vain osa tietyn kysymyksen vastausta, olen merkinnyt katkaisukohdan kolmella viivalla: ---.

4.4.1. Vastaajien ikä

Kyselyyni vastanneet toimittajat olivat melko tasaisesti kaikista ikäluokista, joskaan yhtään alle 30-vuotiasta ei vastaajiin osunut. Ainakin yksi oli jo virallisesti eläkkeellä.

Taulukko 5. Vastaajat iän mukaan jaoteltuina

ikäryhmä	vastaajien määrä
alle 20	0
20-30	0
31-40	2
41-50	4
51-60	3
yli 60	2

Täytyy ottaa huomioon, ettei näin pienestä otoksesta voi vetää yleistyksiä. Vaikuttaisi kuitenkin siltä, että ulkomailla työskentelevät toimittajat ovat jo ehtineet hankkia kokemusta työelämässä ennen lähtöään.

4.4.2. Uudessa asuinmaassa vietetty aika

Kaikki toimittajat olivat asuneet työskentelymaassaan useita vuosia, kuusi heistä jopa yli 10 vuotta. He siis täyttivät selvästi kriteerini pysyvästä asumisesta.

Taulukko 6. Vastajat jaoteltuina asuinmaassa vietetyn ajan mukaan

alle vuoden	0
1-5 vuotta	3
6-10 vuotta	2
yli 10 vuotta	6

Kysyin tässä kohdassa vain toimittajien senhetkistä asuinmaata koskevia tietoja, mutta monet heistä mainitsivat pyytämättä työskennelleensä myös muissa maissa. Jotkut vastaajat olivat jo kyselyhetkelläkin siirtyneet toiseen maahan. Otin heidän vastauksensa kuitenkin huomioon, sillä joka tapauksessa he olivat asuneet aikanaan pysyvästi kohderyhmääni kuuluvassa maassa ja osasivat kertoa siitä.

4.4.3. Asiakkaat ja aiheet

Kyselyyn vastanneet toimittajat ilmoittivat tekevänsä juttuja sisustuslehtiin, sanomalehtiin, aikakauslehtiin, paikallislehtiin, erikoislehtiin, talouslehtiin, radioon, ammattilehtiin, iltapäivälehtiin ja asiakaslehtiin. Lisäksi osa teki töitä myös televisiolle.

Osa vastaajista kirjoitti tiettyyn lehteen hyvinkin säännöllisesti, useita juttuja kuukaudessa. Useimmilla tuntui olevan ainakin pari vakioasiakasta, joille kirjoitetaan enemmän kuin muille.

Joitain esimerkkejä vastauksista:

Olen jo virallisesti eläkeläinen. Avustin kuitenkin freelancerina vuosina 1985-2000 useita suomalaisia lehtiä, ennen kaikkea Turun Sanomia (13 vuotta) ja lisäksi mm. Iltalehteä useita vuosia ja muitakin lehtiä satunnaisesti.

Kauppalehti (pari kertaa viikossa), Kauppalehti Optio (n. kuukausittain), Iltalehti (päivittäin) ja Ilalehti.fi (päivittäin) sekä Aamulehti (satunnaisesti). Lisäksi satunnaisesti muihin suomalaisiin aikakauslehtiin.

Noin 90 % työstäni tulee Helsingin Sanomilta. Teen Hesarille kirjeenvaihtajan töitä, eli kirjoitan kaikista mahdollisista aiheista jatkuvasti ja olen käytännössä jatkuvassa uutisvalmiudessa. Läsnäolo ja repparit ovat tärkeässä roolissa. Teen Hesarille noin 10 juttua kuukaudessa. Lisäksi teen satunnaisia juttuja joillekin ammattilehdille, esim. Apteekkari-lehteen. Matkailujuttuja teen Area-matkatoimiston ylläpitämille www.matkavinkit.fi-sivustolle.

Kyselyyni vastanneet toimittajat kirjoittivat hyvin monenlaisista aiheista, uutisten lisäksi muun muassa politiikasta, kulttuurista, ilmiöistä, matkailusta, tieteestä, kodista, trendeistä, markkinoinnista, järjestäytyneestä rikollisuudesta, uskonnoista ja maahanmuutosta.

---Tärkeää on myös antaa mielikuva siitä, että sinä pystyt tekemään juttuja monenlaisista aiheista, monilta kentiltä. Juuri tulojen jatkuvuuden vuoksi on tärkeää, että aihekenttä on laaja.---

4.4.4. Koulutustausta

Suurimmalla osalla vastaajista oli yliopistotausta. Mukaan mahtui kuitenkin myös valokuvaajan koulutuksella matkaan lähtenyt, yksi tradenomi, yksi kielenkääntäjä sekä yksi itseoppinut toimittaja. Moni oli opiskellut myös ulkomailla, Meksikosta Syyriaan asti.

Lyhyesti sanottuna erilaisia koulutustaitoja löytyi yhtä monta kuin vastaajiakin, eikä mitään selkeää profilia ulkomaille lähtevän toimittajan koulutustaustasta muodostunut.

Seuraavassa muutamia esimerkkejä vastauksista.

Olen valtiotieteiden maisteri, pääaineenani valtio-oppi, kansainvälisen politiikan linja (laudatur), tiedotusoppi (cum laude approbatur), tilastotiede ja psykologia approbatur.

Olen suorittanut Tampereen yliopiston sanomalehtitutkinnon ja opiskellut kieliä Ranskassa, Englannissa, Egyptissä, Tunisiassa ja Syyriassa.

Yo + itseoppinut + kirjoituskursseja.

Toimittajakoulutus Treen yliopistosta. Lukuisten eri tiedekuntien apvoja ja cumuja. Maisterintutkintoa en ennättänyt työkiireiden vuoksi koskaan loppuun saakka hinkata.

Filosofian lisensiaatti erikoisalana Espanjan ja Latinalaisen Amerikan historia. Historian tohtorikoulutus Madridin Complutense-yliopistossa. Sen lisäksi opintoja Meksikossa.

4.4.5. Miten vastaajat päätyivät ulkomaille

Kyselyyni vastanneet free-toimittajat olivat päätyneet ulkomaille töihin hyvin erilaisia reittejä. Toistuvaa oli kuitenkin se, ettei ulkomaille yleensä lähdetä töihin kylmiltään. Moni toimittaja oli ennen lähtöään jo opiskellut tai työskennellyt toisessa maassa. Monelle ulkomaille muutto oli ollut pitkäaikainen haave.

Sain apurahan Napolin yö:oon, italialaiseen kirjallisuuteen tutustumista varten, olin kirjoitellut lehtiin opiskeluaikana, otin yhteyksiä lehtiin (ensimmäinen oli Aamulehti). Jäin sitten, ja olen Italiassa edelleen toistaiseksi niin kuin vuosia sitten ajattelin.

Seikkailumielessä.

Olin kohdemaassa opiskeluvaihdossa vuonna 2002, ja halusin jossain vaiheessa asua maassa pysyvästi. Vuonna 2004 hyppäsin haaveen perään. Sillä tiellä olen edelleen.

Useampi toimittaja ilmoitti myös lähteneensä ulkomaille rakkauden perässä tai muiden perhesuhteiden vuoksi. Tällöin free-toimittajuus on luonteva, kenties ainoa mahdollinen valinta ammatinvaihdon lisäksi.

”Se tavallinen tarina”: avioliiton vuoksi. Olin kuitenkin ammattitoimittaja jo Suomessa. Toiminut seitsemän vuotta eri lehtien toimitussihteerinä ja sitä ennen vuosikausia freelancerina, ja opiskeluaikana mm. Hämmäläis-Osakunnan lehden päätoimittajana.

Peräkylän pojan kaukokaipuuta. Aluksi baarimikoksi Englantiin, sitten Erasmus-vaihtoon Espanjaan ja naisen perässä Italiaan. Italia on minulle luonteva kohdema, koska avovaimoni on italialainen –täällä on perhettä jne.---

Äitini oli suomalainen, isäni ranskalainen. Halusin palata synnyinsijoilleni.

4.4.6. Täysi toimeentulo vai ei?

Kysyin kyselyni taustatiedoissa, ansaitseeko toimittaja täyden toimeentulonsa journalistisella työllä. Mikäli toimittaja ei ansainnut täyttä toimeentuloa kirjoittamisella, kysyin muodostaako kirjoittaminen yli vai alle puolet kokonaistoimeentulosta. Tulokset menivät hyvin tasan.

Taulukko 7. Vastajat jaoteltuina toimeentulon mukaan

Täysi toimeentulo	5
Yli puolet toimeentulosta	3
Alle puolet toimeentulosta	3

Vastajista viisi ilmoitti saavansa täyden toimeentulon toimittajantyöllä. Vastajat, jotka saivat yli puolet toimeentulostaan juttuja kirjoittamalla, tekivät myös muita töitä kuten käännoiksiä, TV- ja radiotyötä, opettajan työtä tai sijaisuuksia Suomessa.

Kolme vastaajaa ilmoitti ansaitsevansa alle puolet toimeentulostaan toimittajantöillä. Pääasiallisen toimeentulonsa he saivat esimerkiksi omasta, toisella alalla toimivasta yrityksestä, valokuvatuotannosta, tapahtumajärjestelyistä, apurahoista ja Suomessa sijaitsevasta maaomaisuudesta.

Täytyy ottaa huomioon, ettei tilanne ole edellisten ryhmien kohdalla aina pysyvä. Tulot vaihtelevat kuukausittain ja vuosittain, ja ensimmäiset vuodet ovat yleensä vaikeimpia.

Suuri osa toimittajista oli kyennyt työllistämään itsensä melko pian maahan saapumisensa jälkeen. Kaikki eivät kuitenkaan täsmentäneet, tarkoittaako ”melko pian” päiviä, viikkoja, kuukausia vai vuosia. Oletan, että kyse on viikoista tai korkeintaan muutamasta kuukaudesta, kuten seuraavassa esimerkkivastauksessa:

Pystyin melko pian aloittamaan täällä toimittajan työni. Muutaman kuukauden kuluttua tänne muutostani.---

Jotkut olivat pystyneet alusta asti työllistämään toimittajina.

Heti, sillä olin päättänyt aloittaa välittömästi; alussa lehtiä oli useampia ja pikku hiljaa ne vähenivät, kun opin kunnolla palvelemaan harvempia. Tullessa oli onnenani se, että oli mahdollista pistää pankkiin sen verran puskuria, että tiesin pysyväni pystyssä ainakin vuoden, jos töitä ei olisi. Mutta niitä vain löytyi.

Toisille työllistyminen oli hankalampaa, varsinkin ensimmäisinä vuosina. Moni oli tehnyt myös muita töitä. Toimeentuloon liittyvät ongelmat ulkomaanuran alussa vaikuttavat olevan niin yleisiä, että nuoren toimittajanalun kannattaa ehdottomasti valmistautua tekemään aluksi muutakin kuin journalistista työtä.

Alku on aina hankalaa ja myös tulojen saanti vaikeaa, koska uuteen paikkaan saapuvan täytyy luoda nimi ja oppia asuinmaan tavat ja salaisuudet, mihin menee aikaa.---Aivan alussa tein myös silloin tällöin käännöstöitä ja muutenkin toimeentulo oli vaikeaa. --- Tässä työssä ei voi sallia yhtään ainutta tyhjäkäyntipäivää. Konkreettinen rahantarve pakottaa aivot raksuttamaan joka aamu ja seuraamaan uutisia aamusta iltaan.

Valahdin pikkuhiljaa ja pakon edessä tekemään juttuja. Siihen kului monta vuotta. Aluksi toimin valokuvaajana suomalaisille lehdille. Tein myös hanttihommia.

En, siihen meni monta vuotta ja olen ollut vasta 3 vuotta Journalistiliiton free-jäsen, jota varten on tulorajat.

Tein alusta alkaen töitä freelancer-toimittajana, ja käännöstöitä sivuammattina. Aloitusvaihe kesti pitkään, ja vieläkö en ole täysin tyytyväinen asemaani ammatillisesti tai taloudellisesti.

Siirryin ammattiin hiljalleen, parin vuoden kuluessa, joten vaikea vastata. 1,5 vuoden jälkeen alkoi sujua, ei tarvinnut myydä valmiita juttuja, vaan aiheet. Tässä auttoi mallikuvien lähetys.

Se, kuinka hyvin toimittajat kokivat tulevansa toimeen palkallaan, jakautui yllättävän tasaisesti.

Taulukko 8. Vastajaat jaoteltuina sen mukaan, miten he kokevat tulevansa toimeen palkallaan

Hyvin	4
Ei hyvin eikä huonosti	4
Huonosti	3

Hyvin palkallaan toimeentulevia oli neljä, samoin niitä jotka vastasivat kysymykseen ”ei hyvin eikä huonosti”. Vain hieman vähemmän, kolme, oli niitä toimittajia, jotka tulivat palkallaan huonosti toimeen. Osa toimittajista kertoo, ettei olisi tullut toimeen ilman puolisonsa tuloja ja omia säästöjä. Joillekin pienet tulot ovat kuitenkin oma valinta.

Tulen palkallani toimeen ok. Rikastua ei voi, mutta enhän minä täällä sen vuoksi ole, vaan että saan elää valitsemaani elämäntapaa valitsemassani paikassa. Tietoisesti en asu pääkaupungissa enkä missään suuressa keskuksessa, sillä tuolloin ei raha riittäisi. Maalla on mukavaa ja halpaa. Ilman Internetiä tämä valinta ei koskaan olisi voinut onnistua.

Lira Hartikainen havaitsi ulkomailla asuvia free-toimittajia tutkiessaan, että toimittajat voidaan jakaa kahteen ryhmään sen mukaan, mikä heidän perimmäinen päämääränsä on. Osalle tärkeintä on freetyö ja sen tuoma vapaus, kun taas toiselle puolelle merkittävintä on nimenomaan kohdemaassa oleminen. Jälkimmäinen ryhmä on valmis tekemään muitakin töitä saadakseen elää haluamassaan paikassa. (Hartikainen 2008, 70.)

Sain itse samankaltaisia tuloksia, kuten varsinkin tästä esimerkistä käy ilmi:

Rikastua ei voi, mutta enhän minä täällä sen vuoksi ole, vaan että saan elää valitsemaani elämäntapaa valitsemassani paikassa.

Monet vastaajista olivat hyvin tietoisesti pyrkineet tiettyyn maahan asumaan, ja ainakin osa heistä oli joutunut sen vuoksi kamppailemaan toimeentulostaan tai tekemään väliaikaisesti jotain muuta kuin journalistista työtä. Silti he eivät palanneet kotiin.

Toisille palaaminen saattoi tietysti olla mahdotonta paikallisen puolison tai muiden perhesiteiden vuoksi. Silloin täytyy vain sopeutua tilanteeseen ja hankkia toimeentulonsa parhaalla mahdollisella tavalla.

Vastauksissa korostuu se, että toimeentulo vaatii kovaa työtä. Kaikesta työhön kuluvasta ajasta ei myöskään makseta.

---olisin voinut hankkia ehkä enemmän, jos olisin tehnyt juttuja pintapuolisemmin eli en olisi käyttänyt aikaani tietojen syventämiseen ja tarkistamiseen.---

Osana kyselyäni kysyin, minkälainen tulotaso on free-toimittajalle realistinen. Jotkut toimittajista suostuivat paljastamaan omat vuositulonsa, jotka vaihtelivat alle 20 000 ja lähes 50 000 euron välillä. Käteen jäävä osuus on käytännössä kuitenkin pienempi.

Vaikea sanoa, mikä on ”realistista”. Kuten Suomessakin asuvalle free-toimittajalle, tulotaso on pitkälti itsestä kiinni. Omat vuosituloni vaihtelevat. Kuukausituloissa on noin 70 prosentin vakio-osuus, joka syntyy säännöllisemmistä jutuista. vakion jälkeen oma aktiivisuus määrittää, onko kyseessä hyvä vai huono kuukausi.

--- riippuu paljon myös siitä, minkälainen tukiverkosto toimittajalla on käytettävissä. Jos on perhettä, sukua, kohdemaassa, niin voi tulla toimeen huomattavasti vähemällä.---Myös sillä on huomattava merkitys, maksaako työnantaja kaikki jutun tekoon liittyvät kulut, kuten matkat ja majoitukset. Ulkomailla asuvalle freelle 50 000 euron vuositulot ovat ihan realistiset, kun on ahkera ja osaa kutoa kattavan verkoston –eli tyhjäkäyntiä tulee mahdollisimman vähän.

Vuotuiset bruttotulot vaihtelevat tietysti mutta alle 30 tonnin. Täällä kaikki sos.turva- ym. maksut ovat kovia, joten tästä jää käteen noin puolet.

Urbaaniin arkeen verrattuna palkkatasoni on varmasti keho, mutta koska menot ovat pienet eikä velkaa ole, niin käteen jää varmasti se sama.

Kirjoittava freelancer-toimittaja voi olla tyytyväinen 20 000 euron palkkaan vuodessa.

4.5. Kyselystä esille nousseita teemoja

Päätin, ettei ole järkevää käsitellä toimeentuloa koskevia vastauksia kysymys kerrallaan, sillä monet asiat toistuivat useissa eri kohdissa. Esimerkiksi kielitaidon merkitystä korostettiin samassakin vastauksessa usein moneen eri otteeseen. Päätin siksi keskittyä enemmän teemoihin, jotka vastauksista nousivat esiin.

Päädyn teemoitteluun myös siksi, että se on hyvä aineiston analysointitapa silloin, kun tutkielman tavoitteena on jonkin käytännöllisen ongelman ratkaiseminen. Aineistosta voi tällöin kätevästi poimia käytännöllisen tutkimusongelman kannalta olennaista tietoa. (Eskola & Suoranta 1998, 179.)

Aloitan teemoittaisen tarkasteluni ulkomaantoimittajan toimeentulon peruskivestä, kielitaidosta. Pelkkä kielitaito ei kuitenkaan yksin riitä, vaan lisäksi tarvitaan kulttuurintuntemusta. Sen jälkeen kerron verkostoitumisen, työkokemuksen ja etukäteissuunnittelun merkityksestä.

Kolmantena teemana esittelen free-toimittajien asiakasstrategioita, joita voi kuvailla parhaiten teeman otsikolla: ”Ei kaikkia kananmunia samaan koriin”. Tämän jälkeen kerron, kuinka tärkeää toimittajan on seurata niin asuinmaansa kuin kotimaansakin tapahtumia. Tärkeää on myös jatkuva uutisvalmius ja taito kirjoittaa aiheesta kuin aiheesta.

Lopuksi käsittelen joitain merkittävimpiä ongelmia, joita ulkomailla asuvilla toimittajilla toimeentulossaan on, ja kerron minkälaisia vinkkejä ja neuvoja toimittajat antoivat ulkomaille suuntaavalle vastavalmistuneelle.

Joidenkin teemojen kohdalla tuon esiin aiemmin tehtyjen tutkimusten tuloksia, mikäli ne tukevat omia havaintojani tai ovat ristiriidassa niiden kanssa.

Aloin analysoida saamiani vastauksia aineistolähtöisesti, ilman tutkimushypoteeseja. Laadullisessa tutkimuksessa hypoteesittomuus tarkoittaa sitä, ettei tutkijalla ole lukkoonlyötyjä ennako-oletuksia tutkimuskohteesta tai tutkimuksen tuloksista (Eskola & Suoranta 1998, 19).

Tietenkin minulla oli jonkin verran aikaisempaa tietoa aiheesta ja joitain ennako-oletuksia, joista olen kertonut aiemmin tässä opinnäytetyössä. En kuitenkaan antanut näiden niin

sanottujen esioletusten rajata aineiston käsittelyä tai häiritä aineistosta itsestään nousevia teemoja (Eskola & Suoranta 1998, 19-20, 153).

4.5.1. Kielitaito ja kulttuurin ymmärtäminen

Kaikki kyselyyni vastanneet toimittajat puhuivat asuinmaansa kielen lisäksi ainakin yhtä toista vierasta kieltä hyvin. Useimmiten tämä toinen kieli oli englanti. Pari toimittajaa ilmoitti puhuvansa kolmea kieltä hyvin, yksi jopa viittä. Lisäksi kaikki ilmoittivat osaavansa jonkin verran 1-3 muuta kieltä.

Kaikkein ”kielitaidottomin” ilmoitti osaavansa kahta kieltä hyvin ja yhtä heikommin, kaikkein kielipäisin taas laski osaavansa viittä kieltä hyvin ja kahta hiukan huonommin. Yksi vastaajista ilmoitti yksiselitteisesti: ”Hyvä kielitaito”.

Tässä muutamia muita esimerkkejä saamistani vastauksista:

Osaan erittäin hyvin italiaa, aika hyvin englantia, saksaa jonkin verran, ruotsia ja unkaria hitusen. (Vastaajan asuinmaa on Italia)

Olen tehnyt työtä vuosien ajan neljällä kielellä eli juttuja suomeksi, mutta syvällisen italian tuntemuksen ja hyvän englannin ja ranskan taidon lisäksi voin hankkia tietoja ja esimerkiksi haastatella ihmisiä monilla kielillä. Opiskelin kolmeen otteeseen arabiaa, mutta en koskaan todella oppinut sitä. Ruotsia ymmärrän, mutta se on unohtunut näinä vuosina, vaikka aikanaan puhuin hyvää riikinruotsia. (Vastaajan asuinmaa on Italia)

Englanti hyvä, ranska melkein jo tasoissa, saksaa luen sujuvasti kuten ruotsia. Mistään kielitaidosta ei ole haittaa. (Vastaajan asuinmaa on Ranska)

Olen kaksikielinen espanja-suomi. Sen lisäksi olen opiskellut mm. portugalia, saksaa ja latinaa. (Vastaajan asuinmaa on Espanja)

Moni toimittaja piti kielitaitoa täysin itsestäänselvyytenä, jota ilman ei yksinkertaisesti voi tehdä töitä. Ilman kielitaitoa on vaikea ymmärtää asuinmaan tapahtumia ja niiden taustoja, haastatella ihmisiä tai yleensäkin integroitua koko maahan.

Kannattaa ehdottomasti panostaa kielitaitoon, sitä ilman ei voi toimia ulkomaan kirjeenvaihtajana. Italiassa ei olla kovin kielitaitoisia, varsinkaan vanhemmat ihmiset---

Kohdemaan kielen tunteminen on mielestäni itsestäänselvyys. Muu paikallisten tapojen tunteminen ja yhteiskunnan ymmärtäminen ovat myös tärkeitä, mutta tällainen kulttuuriosaaminen kehittyy kohdemaassa ollessa. Hyvä kielitaito on tärkeää, jotta ymmärtää tapahtumia pintaa syvemmältä. Otsikkotason uutisia Ranskasta tai Italiasta tai USA:sta voi tehdä Sanomatalossakin, mutta ilmiöiden taakse pääsee vain paikallisen kulttuurin tuntemalla, paikallisia ihmisiä haastatteleamalla ja tapahtumissa mukana elämällä. ---

---Kohdemaan kielen kattava ja luonteva osaaminen on tietenkin välttämättömyys itseään kunnioittavalla toimittajalle. Olisi aika naurettavaa ja hankalaa painella juttukeikalle Ranskassa tai Espanjassa tulkin kanssa –ehkä arabimaissa, mutta ei sielläkään kovin montaa kuukautta. Jos ei osaa kieltä, se krtoo siitä, että ei kykene ymmärtämään ja integroitumaan millään tasolla paikalliseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin –eikäpä siitä sitten kovin paljoa ole kerrottavaakaan, kun katselee turistina lasin takaa, eikä ymmärrä mitään mitä ympärillä tapahtuu. Ulkomailla asuvalle toimittajalle kielitaito on siis edellytys työn tekemiselle, ei edes mikään erillistaito. Kieltä ei tietenkään tarvitse osata sillä hetkellä, kun ulkomaille matkustaa, mutta se pitää oppia noin kolmessa kuukaudessa. Ja sen myös oppii.---

Asemamaan kieli on pakko hallita mahdollisimman hyvin. Esim. englanniksi haastatteleminen rajaa kovasti jutuntekoa. Kannattaisi lukea paikallisia lehtiä, kouluranska ja maassa käytetty kieli ovat hyvinkin erilaisia. Ihanne olisi viettää vaikka lomia tulevassa asemamaassa, jotta tutustuisi paikallisiin oloihin ja tapoihin.---

Monet toimittajat yhdistivät kielitaitoon myös kulttuurituntemuksen. Kielen osaaminen ei siis yksinään riitä, ellei ymmärrä koko kulttuuria.

Ilman kielitaitoa on parasta pysytellä Pihitiputaalla. Kielitaito ei ole pelkkää lauseiden ymmärtämistä ja muodostamista. Oikea ulkomaantoimittaja hoitaa koko ajan eräänlaista kulttuuripoliittista kääntämistä eli muuttaa mielessään usein hyvin monimutkaiset asiat yleisölle ymmärrettävään muotoon. Tämä työ edellyttää sivistystä ja kykyä vertailla tilanteita ja arvioida niitä kriittisesti.

--- Pohjoismaissa virke on vähemmän monitulkinnainen, mutta Välimeren alueella sama virke eri tilanteissa, eri ihmisten suissa voi olla merkitykseltään aivan erilainen. Minä olen erikoistunut maihin, joita pitää koko ajan tulkita eli mikään ei ole sitä, miltä se ensi näkemältä näyttää. Niinpä asuinmaan kulttuurin tuntemus on tärkeää, muuten et pääse siihen sisälle.

Ympäröivän kulttuurin tunteminen on ulkomailla asuvalle toimittajalle siis ehdottoman tärkeää. Asioista pitää tietää taustat, jotta ne osaa suhteuttaa oikein, ja jotta niistä osaa kertoa. Sama koskee tietysti kaikkia toimittajia, niin Suomessa kuin ulkomailla.

---Uuden maan politiikka yms. asiat on tunnettava. Siihen voi netin kautta paneutua jo paljon ennen kuin muuttaa maahan.

Kannattaa hankkia monipuoliset taustatiedot maasta, tutustua laaja-alaisesti uuden asuinmaan historiaan ja poliittiseen rakenteeseen, osatakseen suhteuttaa ja tulkita tapahtumien merkitystä nykypäivässä. Tietysti täytyisi olla myös hyvä Suomen historian ja yhteiskunnan tuntemus, voidakseen arvioida tapahtumien merkitys ja uutisten kiinnostavuus Suomessa.

Juuri tuo kulttuuripoliittinen kääntäminen eli se, että toimittaja tietää riittävästi, jotta hän voi kertoa suomalaiselle yleisölle asiat niin, että ne mielletään oikealla tavalla. Toiseksi vähän maata tunteva toimittaja takertuu pintailmiöihin eikä osaa antaa niille merkitystä. Utisillipulla elävien maailmassa toimittajan pitää osata erottaa jyvät akanoista, koska minusta hänen pitää luoda ns. merkitystä eli selittää asioiden taustoja, yhteyksiä, menneisyyttä ja tulevaisuutta. Toinen asia on se, ovatko tiedotusvälineet kiinnostuneita taustoittavista jutuista. Minusta pintapuolisuus on yleistynyt suuresti myös suomalaisessa mediamaailmassa.---

Hyvä maatuntemus ja kielitaito on perusedellytys, mutta juttuja voi tehdä (ja paljon tehdäänkin) ihan pintapuolisella tutustumisella. Aktiivisuus on tärkeää. Jos lähtee ensimmäistä kertaa ulkomailla, maan tapahtumien ymmärtäminen voi viedä aikaa. Aikaisempi ulkomaankokemus auttaa asiassa.

Kulttuurin ymmärtäminen ja jutunaiheiden löytäminen vaatii toimittajalta paljon taustatietoa, kokemusta ja yleissivistystä.

Kova työnteko, laaja kulttuuri ja näkemys, jotta osaa yhdistellä ja käsitellä aiheita ja luoda näin uusia näkökulmia.---

--- Pelkistäminen vaatii usein vankkaa tietopohjaa, sillä mitä lyhyempi juttu, sitä vaikeampaa on sisällyttää siihen jotain järkevää. Jos et tiedä asioita kunnolla, täsmällisyys ja ytimekkyys on vaikeaa.

4.5.2. Etukäteissuunnittelu: suhteiden luominen ja kokemuksen hankkiminen

Aloitin teemoittaisen tarkasteluni kielitaidosta siksi, että se on perusedellytys, jota ilman ei ulkomailla voi edes työskennellä. Kun tämä perusasia on kunnossa, muodostuu tärkeimmäksi kuitenkin toinen asia: suhteet.

Verkostoituminen on ulkomaille muuttavalle ja siellä asuvalle toimittajalle toimeentulon a ja o. Suhteiden luominen ja niiden ylläpitäminen on kielitaidon ja maatuntemuksen lisäksi asia, joka

nousi vastauksissa esille kaikista useimmin. Tarkoitan tällä nimenomaan suhteiden luomista suomalaisiin tiedotusvälineisiin.

Jo olemassaolevat suhteet Suomessa vaikuttavat vastausten perusteella suuresti siihen, kuinka paljon juttuja toimittaja saa myytyä. Kontaktit on luotava jo kotimaassa, sillä toimitukselle ennestään tuntematon toimittaja voi ulkomaille lähdettyään helposti jäädä unohduksiin.

Näin toimittajat itse kertovat suhteiden merkityksestä siihen, kuinka nopeasti he pääsivät kiinni säännöllisiin tuloihin:

Työllistin itseni alusta asti toimittajana. Olin ollut Suomessa töissä sanomalehdessä, josta sitten lähdin ulkomaille freeksi. Olennaista on luoda suhteet jo Suomessa –suhteiden luominen ulkomailta käsin on äärimmäisen vaikeaa. Oman kokemuksen perusteella se onnistuu vain aiempia, jo luotuja suhteita hyödyntämällä.

Kannattaa hankkia kontaktit ja pohjustaa tulorakenne jo Suomessa, vaikka ei vakituksia sopimuksia teksisikään.

Selusta kannattaa turvata, eli pitää luoda hyvät yhteydet hyviin asiakkaisiin.

Aiemmat tutkimukset tukevat vastaajien antamaa kuvaa siitä, että toimitukset luottavat ulkomaanavustajiin, jotka he tuntevat jo entuudestaan (Hartikainen 2008; Huovinen 2008, 23).

Monilla lehdillä on niin sanotut ”vakkariavustajat”, ja satunnaisten freelancereiden juttutarjouksiin tartutaan harvoin. Juttujen aiheet saatetaan päättää jo toimituksen sisällä, minkä jälkeen ne annetaan tuttuja avustajien tehtäväksi. (Huovinen 2008, 23.)

Suhteiden luomiseen liittyy hyvin kiinteästi myös työkokemuksen hankkiminen. Ulkomaille suuntaavalla toimittajalla olisi hyvä olla edes jonkin verran kokemusta toimittamisesta ennen lähtöä. Työssä ollessaan tulee väkisin solmineeksi myös suhteita, eli työkokemuksen hankkiminen ja verkostoituminen kulkevat käsi kädessä.

Ensin kannattaa opetella alan arkitaidot Suomessa, hankkia sellainen ammattitaito ja yhteydet, että uskaltaa niiden varassa lähteä.---

Itselläni kriittisiä menestystekijöitä on ensinnäkin pitkä kokemus alalla. Lisäksi olin toiminut pitkään median managementissa, joten tiesin miten asiat suunnilleen sujuvat.

Rutiinit on hallittava, jotta kykenee reagoimaan potentiaalsiin aiheisiin.

Tärkeää ulkomaille lähtevälle toimittajalle on etukäteissuunnittelu. Mille lehdille haluat juttuja myydä? Mitä uutta sinä voit antaa lehdelle jutuillasi? Jokaisen free-toimittajan edessä on sama haaste, oman markkinaraon löytäminen (Jokinen 2007).

Ulkomaille suuntaavan toimittajan kannattaa kuitenkin tehdä tämä pohdinta mahdollisimman pian, sillä haluttuihin tiedotusvälineisiin pitää ehtiä luoda suhteet ennen lähtöä.

Kannattaa tehdä itselleen selvä suunnitelma siitä, mille medialle haluaa tehdä työtä ja mistä ja miksi –ja valmistella asiaa mahdollisesti ennen ulkomaille menemistä. Jonkinlainen käsitys siitä, miten lehtiä tehdään olisi hyvä olla olemassa, eli mielellään jonkin verran kokemusta toimituksissa duunailemisesta –muutama kuukausikin voi olla riittävästi. Toimitusrutiinien käytäntöjen ymmärtäminen helpottaa myös ulkomailla asuvan toimittajan stressiä ja omaa morkkista siitä, että ”miksi ne eivät nyt vastaa” tms. Ehkäpä on vain kiire, soita. Mutta mieti ennenkaikkea sitä, miten teet itsesi tarpeelliseksi –mitä uutta ja mielenkiintoista voit tarjota kotimaiselle medialle.

Hanki liki varmat asiakkaat jo Suomesta käsin tai käy ainakin esittäytyvässä lehdissä.

Jos etsit vain paikkaa, jossa elää jonkin aikaa, silloin et varsinaisesti ole ohjelmoimassa uraa ulkomaantoimittajana. Sinun täytyy miettiä, minkälaisia juttuja tuosta maasta tai tuolta alueelta voisit tehdä ja ketä ne voisivat kiinnostaa.---

Aloin tarjota juttuja suomalaisille medioille Italiasta yliopisto-opintojen puolivälissä, ennen kuin olin suorittanut toimittajakoulutusta. Tuohon aikaan oli kova juttu, jos sai yhdenkin aiheen menemään läpi. Pari niitä menikin, mutta ei sillä todellakaan olisi elänyt –varsinainen elanto tuli hanttihommista.---Kun palasin vuosi sitten Firenzeen, työkuviointi oli aika pitkälle ennakkoon puhuttu ja suunniteltu. Olin ollut Hesarissa aikaisemmin duunissa Kotimaalla, Taloudessa ja Nimiä tänään-toimituksessa, mutta en Ulkomailla, joka on tärkein osastoni. Heille minun piti siis vielä ”todistaa kynteni”, mutta kyllä, duunit alkoivat heti, kun muutin Firenzeen. Koko ajan on tilattu juttuja ja melkein kaikki omat ideat tuntuvat kelpaavan.

Varsinkin tästä viimeisestä vastauksesta huomaa selvän eron siinä, onko ennen ulkomaille lähtöä suunnitellut free-uraansa vai ei. Toista kertaa ulkomaille lähtiessään vastaaja oli sekä ehtinyt solmia suhteita että hankkia kokemusta toimittajantyöstä, eikä juttujen myymisessä ole sen jälkeen ollut suurempia vaikeuksia.

Toki kahden ulkomaankauden välissä on varmasti ollut useita vuosia, joten sekä ammattitaito että kielitaito ovat varmasti ehtineet kehittyä matkan varrella.

Myös suhteiden ylläpitäminen koettiin tärkeäksi. Ulkomailla asumisen hankaluuksiksi koettiin etäisyys kotimaasta ja siellä olevista toimituksista.

---netti ja kännykätäkään eivät poista tiettyä kuilua kotitoimituksen ja maailman välillä. Silloin tällöin voi olla vaikeaa ymmärtää, mitä Suomessa halutaan tai toivotaan. Tämä on ongelma sikäli, että väärinkäsitykset kotitoimituksen päässä vaikuttavat usein freen toimeentuloon.---

Toimitukset ovat kiireisiä, kotimaakeskeisiä ja huonoja juttutarjouksia tulee liiaksi. Jos ei tunne toimituksia aikaisempien duunien pohjalta, ulkomailta voi olla vaikea saada itseään esille ja ääntään kuuluviin.---

Juttujen tarjoaminen kaukana kotimaasta, henk.koht. kontaktia ei tarpeeksi.

Jutut pitää myös oppia myymään.

Kielitaitoa ja maatumemusta tärkeämpää tuntuu olevan oman työn myynti ja markkinointitaidot ja hyvät yhteydet kotimaan työnantajiin.---

4.5.3. Ei kaikkia kananmunia samaan koriin

Kyselyyn vastanneet toimittajat tuntuivat olevan yhtä mieltä siitä, että ulkomaille lähtevällä toimittajalla tulisi olla yksi tai kaksi vakioasiakasta, joiden voi luottaa julkaisevan säännöllisesti juttuja. Näiden lisäksi toimittajalla pitäisi olla myös laaja valikoima muita asiakkaita, kaiken varalta.

Päivälehtiin kirjoittava uutistoimittaja tarvitsee mielestäni turvallisen kodin –eli lehden, jonka toimitusväen ja –käyttäjät tuntee, ja joka tuntee ja luottaa free-toimittajaan. Uutisia ei voi kilpailuttaa eri medioiden välillä, tai joutuu helposti hankalan tyypin listalle. Kannattaa siis keskittyä yhteen lehteen. Tämän lisäksi voi tietenkin harjoittaa muunlaista kirjoittamista ja toimittamista vapaasti muihin lehtiin, esim. naisten lehdet, ammattilehdet tai tietokirjat ja fiktio.

Kananmunat kannattaa ehdottomasti jakaa eri koreihin: vakiolehteni lopetettiin ulkomailla ollessani. Siinä tuli huterata olo. Laaja lehti- tai tiedotusvälinevalikoima lisää tietysti tuloja, mutta myös kehittää omaa ammattitaitoa. Sanoisin silti, että täyden toimeentulon perustana on kuitenkin säännöllinen suhde muutamaan julkaisuun.

Minä olen keskittynyt Yleen, koska olen luonut toisenlaisen kuvan itsestäni eli en ollut satunnainen senttari. Jos Välimeren maihin menee toimittaja, joka yrittää satunnaisesti saada leipänsä kokoon jutuille, hänen pitää tietenkin tarjota juttuja usealle medialle.

4.5.4. Ympäristön seuraaminen ja suomalaisnäkökulman löytäminen

Tärkeä osa kenen tahansa free-toimittajan työtä on ympäristön seuraaminen. Tässä suhteessa ei ole eroa sillä, asuuko toimittaja Suomessa vai ulkomailla. Juttuideat syntyvät harvoin tyhjästä, yleensä niitä on etsittävä.

---Radion uutiskanava on päällä koko ajan ja uuden maan radio- ja tv-kanavat on tunnettava. Samaten kaikkia laatuviikkolehtiä on luettava ja ainakin paria sanomalehteä päivittäin. Sieltä ne ideat useimmiten löytyvät. Oman elämän erikoisuuksien kirjoittamisella uudessa maassa ei pitkälle pötkitä –joitakin kolumneja siitä syntyy, muttei toimeentuloa.

Ulkomailla asuvalla toimittajalla on tuplatyö: asemamaan tapahtumien lisäksi tulee muistaa seurata myös suomalaisia tiedotusvälineitä. Jos ei tiedä, mitä kotimaassa on tapahtunut ja mistä ihmiset juuri tällä hetkellä puhuvat, voi olla vaikea tietää minkälaiset jutut asiakkaita kiinnostavat.

---Pitää myös todeta, että ulkomailla free-toimittajana työskennellessä (jos kirjoittaa suomalaisiin lehtiin) täytyy muistaa seurata Suomea ja suomalaista mediaa! Kohdemaassa saattaa olla vaikka kuinka mielenkiintoisia paikallisia tapahtumia tai ilmiöitä, joilla ei kuitenkaan ole mitään relevanssia suomalaisessa kontekstissa. Varsinkin satunnaisessa juttujen tarjoamisessa on olennaista ymmärtää, mitkä asiat milläkin hetkellä kiinnostavat Suomessa.

---Ja yksi tärkeä asia: jutut on myytävä. Se on hankalaa ja se on opittava vuosien aikana. Oma hyvä idea hautautuu usein, koska suomalaisesta näkökulmasta se ei toimi.

4.5.5. Aina valmiina, kaikkeen

Kysyin toimittajilta, minkälaista erityisosaamista tai erityisaloja ulkomailla asuvalla free-toimittajalla pitäisi olla. Vastauksissa korostui se, että toimittajan on oltava valmis kirjoittamaan kaikesta. Ulkomaantoimittajalla ei ole useinkaan varaa erityisalaan, mutta syvällinen tietämys jostain alasta ei tietenkään ole pahitteeksi.

Kun on ulkomailla (ja yhdessä maassa) on ehkä vaikea keskittyä johonkin erityisalaan. Talous voisi kyllä olla yksi sellainen. Kannattaa olla erittäin hyvä muutamalla alalla ja osata muutamia muita hyvin. Ideointi on tärkeää, ja valmiiden kokonaisuuksien tarjoaminen.

---Erikoisosaaminen ei tietysti olisi pahitteeksi, mutta ei sillä täällä taida oikein elää. Kyllä Italiassa kannattaa kirjoittaa vähän kaikesta. Eikä aiheita puutu, mutta ei kokopäivätoitä riitä kuitenkaan kovin monelle suomalaiselle toimittajalle.

Erikoisosaamisalueita ei kannata minun kaltaisessa tilanteessa edes harkita. Kaikkeen on kyettävä perehtymään. Sanaa ”ei” ei ole olemassa.

Erityisosaamisesta esiin nousi valokuvaaminen, joka nähtiin kätevästä keinona tienata juttupalkkion lisäksi hieman ekstraa.

---Varsinaisista erityisaidoista esim. valokuvaaminen on hyvä, koska se nostaa juttupalkkioita – yhdeltä juttukeikalta saa tavallaan kahden duunin rahat. Mitä monipuolisempi on, sen parempi. Yhdeltä juttukeikalta voit tehdä Hesariin esim. jutun, lehtikuvat, videokuvat nettiin ja radiojutun Radio Helsinkiin.

---Kohtuullisen valokuvaajan taidot on iso plussa. Lehdet vaativat aina kuvia ja kuvaajat ainakin täällä ovat kiven takana ja kalliita. Monet lehdet eivät ole valmiita maksamaan heidän vaatimiaan palkkioita. Jos itse pystyy kuvaamaan, se tuo myös vähän lisänappulaa.

---Itselleni erityisen tärkeää on ollut valokuvaaminen ja siihen olen myös panostanut paljon.

---Ei tee lainkaan huonoa opetella myös sähköisen puolen taitoja. Valokuvaus kuuluu luonnollisesti myös taitoihin.---

4.5.6. Toimeentulon ongelmakohtia

Ulkomailla asuvan free-toimittajan toimeentulon tiellä on useita haasteita. Monet vastaajat kokivat ongelmalliseksi sen, että palkkiot ovat pieniä, mutta kaikki maksaa. Ulkomailla suureksi menoeräksi nousee esimerkiksi matkustaminen, mitä työnantajat eivät kuitenkaan ota huomioon palkkioissa.

---Ulkomaanlisä mm. puhelinkulujen ja matkustuksen vuoksi olisi välttämätöntä saada roimasti lisää.

Ongelmana on se, että eri puolilla Italiaa liikkuminen tulee kalliiksi. Ihanteellista olisi se, että voisi asua joko Roomassa tai Milanossa, jolloin kuitenkin pitäisi olla valmiutta matkustamiseen eri puolella Italiaa, mikä tulee kuitenkin kalliiksi. Useimmat Italiassa toimineet toimittajat ovat olleet Italiaan avioituneita suomalaisia naisia, joukossa yksi mieskin. Heidän asuinpaikkansa on määräytynyt puolison asuinpaikan mukaan, mikä ei suinkaan aina ole ollut Rooma tai Milano.---

Suurin ongelma on surkeat suomalaisten lehtien palkkiot. Ne pihistävät kaikesta, edes matkakuluja on vaikea saada.

Kulukorvauksia maksaa vain hyvin harva toimeksiantaja, ja palkkioiden yleinen taso on yleensä vaatimaton.

Monet toimittajat kokivat, että omia oikeuksia on vaikeampi puolustaa ulkomailta käsin. Juttujen julkaisun ja palkkioiden maksujen seuranta on ulkomailta käsin hankalampaa.

---Asiakkaiden maksuongelmat, palkkioiden viivästyminen ja julkaisemattomien juttujen maksamatta jättäminen on yllättävän yleistä.---

Toimittajille lähettämäni kysely ei sisältänyt kysymystä järjestäytymisestä tai ammattiyhdistystoiminnasta. Jotkut toimittajista mainitsivat kuitenkin kuuluvansa Suomen Journalistiliittoon. Osa kertoi liiton jäsenyydestä olevan ongelmatapauksissa myös selvää etua.

---Joskus juttuideoita varastetaan. Tai juttuja yritetään myydä ”salaa” eteenpäin. Minulla on käynyt näin, ja olen joutunut riitelemään aika raskaasti. Olen kyllä voittanut riidat, osan hyvin tuloksin osan osittain. Eli omien oikeuksien puolustaminen on vaikeampaa ulkomailta käsin. On hyvä kuulua SJL:ään.

Yksi toimittaja kertoi liittynensä aluksi myös ulkomaalaisten toimittajien yhdistykseen uudessa asuinmaassaan, mutta eronneensa siitä kun työskentely alkoi sujua. Jos olisin kysynyt ammattiyhdistykseen kuulumisesta erikseen, olisin saanut siitä varmasti vielä enemmän mainintoja.

Free-toimittajan työhön liittyy paljon yksin hoidettavaa asioiden järjestelyä. Ulkomailla työn organisoiminen on yleensä vielä tavallista hankalampaa. Esimerkiksi Välimeren maissa asioita hidastaa Suomea paljon tahmeammin toimiva byrokratia.

Lisäksi käytännöt free-toimittajien ja vakituisten toimittajien suhteen vaihtelevat maasta toiseen. Esimerkiksi tiedotustilaisuuksiin akkreditoituminen voi olla hankalaa, jos ei edusta mitään tiettyä lehteä. Hankalaa se tosin voi olla Suomessakin: freet eivät voi akkreditoitua esimerkiksi eduskuntaan.

Tähän liittyy free-toimittajan arkeen kuuluva stressi siitä, että joutuu organisoimaan kaiken yksin. Ulkomailla kuvausten tms. järjestäminen yksin vie kokemukseni mukaan enemmän aikaa ja energiaa kuin samojen asioiden organisoiminen Suomessa.

Varmista, että saat ulkomailta asunnon, puhelimet, nettiyhteydet ja muut välttämättömät jutskat työntekeä varten. Ei ole ihan helppo nakki. Varaa tarpeeksi fyrkkaa, että pärjää kolmisen kuukautta. Sen verran aikaa saattaa kuluu ennen kuin saat ekan palkkiosi. ---Huomioi, että

asemamaassa monet asiat tehdään toisin kuin Suomessa. Esimerkiksi taviksen haastattelu saattaa olla vaikeata. Eivät helposti anna kuvata eivätkä kerro nimiään. Ulkomaisen lehdistön on hankala saada tietoa esimerkiksi yrityksiltä ja valtion instansseilta, kuvausluvut ovat nekin ongelmallisia. Lehdistökortin anominen on monimutkaista. Siihen vaaditaan mm. suomalaiselta medialta työsopimus.

Yksi suuri ongelma ulkomailla työskentelevälle on myös se, että Suomi on kovin pieni maa. Ulkomaanuutisille on olemassa rajattu tila, eivätkä jonkun tietyn maan tapahtumat aina kiinnosta. Toisinaan töitä on siis paljon, toisinaan ei yhtään.

Tilanne on osittain samanlainen kuin Suomessa asuvalla freellä, mutta Suomessa asuvan on kenties helpompi laajentaa aihealuettaan kuin esimerkiksi Espanjassa asuvan.

Asuinmaan tärkeys Suomelle. Viime aikoina Espanjan tapahtumia ei ole seurattu kovin paljon siellä Suomessa.

Tulojen kannalta on tärkeää jatkuvuus. Jos aikoo tulla toimeen, ei voi elää satunnaisten juttujen varassa eikä keskittyä liian suppeaan alueeseen.---

Hyviä ja huonoja työllisyyskausia saattaa seurata kuin yllättäen. Kesälomakausi on yleensä erittäin huonoa työntekoaikaa. Hyvätkään aiheet eivät aina mene läpi, mikä on turhauttavaa.

Jotkut toimittajista olivat ratkaisseet ongelman laajentamalla aihevalikoimaansa asuinmaansa ulkopuolelle.

--- ryhdyin tietoisesti laajentamaan aluettani uskontojen tuntemukseen ja islamiin ja samalla Välimeren alueeseen jotta en olisi yhden maan varassa. Italia on niitä maita, jotka eivät aina kiinnosta. ---Toimitukset voivat yksinkertaisesti kertoa, että nyt tästä alueesta on kerrottu liikaa eli emme halua nyt juttuja ennen kuin ehkä mahdollisesti ensi syksynä tai ensi keväänä. ---Siksi oma aihekenttä pitää olla laaja ja myös avustettavien välineiden kenttä. Sitten tietenkin tapahtuu, että on aikoja, jolloin yksikään noista välineistä ei halua juttuja, mutta sitten ne haluavat kaikki yhtä aikaa eli sitten tehdään juttuja yöt ja päivät. Tämä on osa freelancer-toimittajan elämää. Pitää osata virua loputtomiin ja jaksaa.

Pienen maan toimittajana oleminen saattaa aiheuttaa ongelmia myös toisessa päässä. Ainakin yksi toimittaja nosti esiin sen, ettei suomalainen toimittaja ole ulkomailla samassa asemassa jonkun suuremman maan toimittajien kanssa.

---Eräänlainen ongelma accessin saamisessa ja kontaktien luomisessa kohdemaassa on myös se, että Suomi tai ”Suomen suurin se ja se-lehti” ei välttämättä houkuta ihmisiä antamaan

haastatteluja. Olemme pieni tekijä Euroopassa. Freelle se voi olla erityisen ongelmallista, jos ei ole ison talon tukea takana.

Ongelmia ulkomailla asuvalla toimittajalle tuottaa myös se, että kotitoimitus, tai free-toimittajan kohdalla paremminkin kotitoimitukset, ovat kaukana. Kommunikointi voikin usein olla haasteellista.

Suomeen hoidettavat työyhteydet kalliit puhelimitse. Suomalaismediat eivät muista/viitsi/ehdi vastata heti, ja aihe vanhenee. Ostajat ovat joskus tietämättömiä tarjottavien uutisten merkityksestä, ja taustaa joutuu selittämään liikaa. Eli ”myyntipuheisiin” menee aikaa ja rahaa.

Toimeksiannot ovat usein tasoa ”joo” tai ”ok” sähköpostilla.

Turhauttavinta on mielestäni se, että tarjouksiin ei vastata. Tämä johtuu varmasti myös siitä, että sähköpostia on liikkeellä niin paljon. On hyvä jos on hyvät henk.koht. suhteet lehtiin.

4.5.7. Muita neuvoja

Kyselyyni vastanneet antoivat ulkomaanuraa suunnittelevalle toimittajalle edellä esiteltyjen vinkkien lisäksi myös muita neuvoja. Seuraavat vastaukset eivät liity mihinkään varsinaiseen teemaan, mutta halusin kuitenkin sisällyttää ne työhöni. Tässä siis kokeneiden toimittajien neuvoja:

---Täyttä hulluutta ja rohkeutta vaaditaan myös.---

Harkitse ainakin kahteen kertaan.

Ulkomailla asuvan toimittajan menestystekijät ovat hyvin pitkälle samat, kuin kotimaassa asuvan toimittajan: pitää tietää, mistä puhuu –ja pitää osata kertoa se paremmin kuin kukaan muu. Tai ainakin helvetin hyvin.---

Ei tule mieleen muuta kuin että maassa pitää tosiaan asua ja elää, ennen kuin asiat aukeavat.

Rohkaisun vuoksi sisällytän työhöni myös seuraavan esimerkin:

Itse en koe ammatissa olleen mitään tästä uudesta asuinmaasta johtuvia ongelmia. Olen sopeutuvainen ja aikanani lähdin pois Suomesta koska en sinne sopeutunut. Sen jälkeen kaikki onkin yhtä suurta haastetta.

5. Pohdintaa

5.1. Johtopäätökset

Kaikkien saamieni vastausten johtopäätöksenä voin sanoa, että freenä olo ulkomailla ei ole helppoa. Toimeentulo vaatii kovaa työtä, ja ulkomaanuraa harkitsevan toimittajan tulisi pohtia valintaansa useamman kerran.

Kaikista parhaiten vastauksista käy ilmi jokaisen free-toimittajan yksilöllisyys. Heillä on kaikilla yksilölliset taustat, yksilölliset ratkaisut ja sen myötä myös yksilölliset tulot. Silti jotkin asiat olivat yhteisiä ja toistuivat vastauksesta toiseen.

Jos ja kun ulkomaille päättää lähteä, voi omia toimeentulon mahdollisuuksiaan parantaa monin tavoin. Suhteet on luotava jo kotimaassa, sillä ulkomailta käsin verkostoituminen on vaikeaa. Samalla tulee hankituksi tarpeellista työkokemusta, joka auttaa työn sujumista uudessa asuinmaassa.

Lisäksi ehdottoman tärkeää toimeentulon kannalta on maan perinpohjainen tuntemus. Maassa pitää asua vuosikausia, kieli pitää hallita mahdollisimman hyvin, kulttuuri ja historia täytyy tuntea.

Kotimaahan täytyy samalla pitää suhteita yllä, sillä yksi free-toimittajien suurimmista ongelmista on unohduksiin jääminen. Myös kotimaan tapahtumia pitää seurata, jotta osaa tarjota oikeita aiheita oikeaan aikaan.

Varsinkin ensimmäisinä vuosina on oltava sinnikäs, sillä menestys ei tule itsestään. Saattaa kestää hyvinkin kauan, ennenkuin ulkomaille muuttanut toimittaja saavuttaa siedettävän tulotason. Senkin jälkeen tulot saattavat heilahdella kuukaudesta toiseen. Toivotonta ulkomailla työllistyminen ei kuitenkaan ole.

5.2. Ulkomaille lähtevän toimittajan 12 kultaista sääntöä

Kokosin toimittajien vastausten perusteella vinkkilistan, joka samalla toimii työni tulosten tiivistelmänä.

1. **Opettele kieliä.** Tulevan asuinmaan kieli on osattava, muut kielet ovat hyödyllistä ekstraa.
2. **Verkostoidu.** Luo riittävä verkosto jo ennen lähtöä. Suunnittele, mitkä tiedotusvälineet voisivat olla tärkeimmät asiakkaasi ja luo suhteet niihin.
3. **Hanki työkokemusta ennen lähtöä.** Toimitustyön rutiinien tulisi ulkomaille lähtiessä olla jo tuttuja. Samalla luot suhteita työnantajiin.
4. **Opiskele kohdemaasi kulttuuria ja historiaa ja asu maassa pysyvästi.** Tämä kaikki auttaa sinua ymmärtämään maan tapahtumia ja taustoittamaan niitä.
5. **Ota selvää verotukseesi ja sosiaaliturvaasi liittyvistä muutoksista ennen lähtöä.** Vältä ikäviltä yllätyksiltä.
6. **Opettele valokuvaamaan,** saat siitä lisäansioita.
7. **Muista seurata asuinmaan lisäksi myös Suomen tapahtumia.** On vaikea tarjota oikeaa aihetta oikeaan aikaan, jos et tiedä mitkä asiat Suomessa ovat milläkin hetkellä pinnalla.
8. **Opettele myymään juttusi.** Juttujen markkinointi on asia, joka on vain opeteltava.
9. **Pidä huolta oikeuksistasi.** Pidä pintasi palkkiosta neuvotellessa. Journalistiliittoon kuulumisen auttaa ongelmatapauksissa.
10. **Älä tuudittaudu yhden tai kahden vakioasiakkaan varaan.** Saatat menettää koko toimeentulosi hetkessä.
11. **Ole valmis kirjoittamaan aiheesta kuin aiheesta.** Ulkomailla asuvalla toimittajalla ei yleensä ole varaa erikoistua tai sanoa ”ei”.
12. **Tee paljon töitä.** Varaudu joko laskemaan elintasoasi tai tekemään todella lujasti töitä Suomen tulotason saavuttaaksesi. Muista, että tyydyttäviin tuloihin pääsemiseen saattaa kulua monta vuotta.

5.3. Tavoitteiden toteutumisen arviointia

Kyselylomakkeita lähettäessäni päässäni pyöri monia kysymyksiä. En tiennyt juuri mitään ulkomailla asuvien suomalaisten free-toimittajien elämästä, ja epäilin vahvasti löytäväni yhtäkään, joka saisi koko toimeentulonsa journalistisesta työstä olematta vakituinen kirjeenvaihtaja.

Työn aikana monet ennakkokäsitykseni muuttuivat. Ulkomaille muutto osoittautui kenties jopa suuremmaksi haasteeksi, kuin aluksi ajattelin. Toisaalta löytämäni toimittajat todistavat, että se on mahdollista.

Tärkein opetus minulle oli suunnittelemisen tärkeys: onnistuminen ulkomailla lähtee kotimaasta, jossa täytyy tehdä ensin pohjatyö, hankkia ammattitaito ja luoda suhteet.

On vaikea sanoa, kuinka hyvin saamani vastaukset edustavat Välimeren maissa olevia toimittajia. Saattaa olla, että kyselyyn ovat vastanneet ne, joilla on aikaa. Vastaukset itse puhuvat kuitenkin tätä olettamusta vastaan, sillä mukana on myös muutama erittäin menestynyt ja kiireinen free-toimittaja.

Kyselyvastauksia lukiessani mieleeni nousi useita jatkokysymyksiä, joita olisi ollut mielenkiintoista tutkia. Kuinka moni ulkomaanuraa yrittänyt toimittaja palaa kotiin? Miksi? Miksi taas vuosikausia ulkomailla ollut, menestynyt toimittaja palaa kotimaahansa? Miten toimittajat ovat työllistyneet ulkomaanvuosiensa jälkeen? Arvostetaanko ulkomaankokemusta, vai onko toimittaja ”unohtunut” muualla ollessaan? Entä onko ulkomailla paljon suomalaisia toimittajia, jotka työskentelevät jollekin ulkomaalaiselle tiedotusvälineelle?

Olen suhteellisen tyytyväinen käyttämäni menetelmään eli sähköpostikyselyyn. Kenties puhelinhaastattelu olisi kuitenkin ollut vielä tehokkaampi, sillä kyseessä oli kvalitatiivinen eikä kvantitatiivinen tutkimus. Kyselylomakkeita käytetään yleensä kvantitatiivisissa tutkimuksissa, ja kenties tämä hämäsi osaa toimittajista. Eräsikin heistä kommentoi, että otokseni on aivan liian pieni, jotta siitä voisi tehdä yleistyksiä.

Pyrin kuitenkin tekemään kyselystä ”haastattelumaisemman” sisällyttämällä siihen useita avoimia kysymyksiä. Osa saamistani vastauksista olikin hyvin pitkiä. Käsittelemäni aineisto, 42 sivua, ei siis välttämättä poikennut paljoakaan suullisen haastattelun litteroidusta versiosta.

Kenties kirjoittamaan tottuneet toimittajat uskalsivat jopa avautua enemmän saadessaan rauhassa kirjata ajatuksiaan paperille. Kysely antoi vastaajille myös mahdollisuuden palata kysymysten pariin myöhemmin.

Tulee myös ottaa huomioon, että opinnäytetyön tekemiselle varattu tunti- ja sivumäärä ovat pienemmät kuin pro gradun tekemiselle varatut, ja puhelinhaastattelujen purkaminen ja käsittely olisi vienyt huomattavasti aikaa. Jo sähköpostivastausten lajitteluun kului useita tunteja, vaikka aineisto oli valmiiksi tekstimuodossa.

Jos olisin valinnut menetelmäkseni puhelinhaastattelun, toimittajien määrää olisi pitänyt karsia tuntuvasti. Tuolloin olisin kenties valinnut vain yhden toimittajan jokaisesta maasta. Uskon, että tulokseni olisivat silloin painottuneet liikaa näiden harvojen ja valittujen toimittajien mielipiteisiin ja kokemuksiin. Free-toimittajat ovat loppujen lopuksi hyvin yksilöllisiä, joten edes jonkinlaisen kokonaiskuvan saamiseksi halusin heitä aineistooni mahdollisimman monta.

Mielestäni kyselyn kysymykset olivat toimivia ja antoivat riittävästi tietoa. Joidenkin kysymysten kohdalla olisin kuitenkin ehkä voinut pohtia hieman tarkemmin, haluanko niihin todella avoimen vastauksen. Esimerkiksi kysymykset koulutuksesta ja kielitaidosta olisin voinut esittää selkeinä vaihtoehtoina niin, että niiden vertaileminen olisi jälkikäteen ollut helpompaa.

Harmittavinta näin jälkikäteen ajatellen oli se, etten kysynyt, tuntevatko toimittajat tehneensä oikean ratkaisun ulkomaille lähtiessään. Olisin halunnut tietää, onko ratkaisu antanut enemmän kuin ottanut.

Työn tekeminen sujui katkonaisesti, ja kesti siksi suunniteltua kauemmin. Aloitin työn syksyllä 2007 ja sain sen valmiiksi vuoden 2009 talvena. Työtä viivästyttivät samaan aikaan tapahtunut täysipainoinen opiskelu, kesätyö ja myöhemmin tarvittaessa töihin tulevan työsuhde.

Työprosessi ja työn loppuun asti työstäminen olisi sujunut helpommin ja nopeammin, jos minulla olisi ollut mahdollisuus panostaa siihen kunnolla muutaman kuukauden ajan.

Opinnäytetyöni tulosten luotettavuudesta kertoo mielestäni se, että monet toimittajat toivat vastauksissaan ilmi samoja asioita. Onkin sanottu, että aineistoa on riittävästi, kun uudet tapaukset eivät tuota enää tutkimusongelman kannalta uutta tietoa (Eskola & Suoranta 1998, 62). Aivan tähän saturaatiopisteeseen en mielestäni päässyt, mutta tietyt teemat alkoivat eittämättä toistua aineistossani sen pienuudesta huolimatta.

Selville saamani asiat, kuten ennen lähtöä tapahtuneen verkostoitumisen tärkeys, toistuvat myös muissa aiheita sivunneissa tutkimuksissa ja kirjoissa vahvistuvuuden periaatteen mukaisesti (Eskola & Suoranta 1998, 213).

Myös vastausprosentti 33 oli mielestäni riittävän korkea ottaen huomioon, etteivät kaikki toimittajat välttämättä edes saaneet sähköpostitse lähettämääni kyselyä, tai lukivat sähköpostinsa liian myöhään. Todellinen vastausprosentti lienee siis korkeampi.

Tutkimuskysymykseni oli, miten ulkomaille vakituisesti muuttava suomalainen free-toimittaja voi turvata taloudellisen toimeentulonsa. Mitään vedenpitävää, kaikille sopivaa reseptiä kysymykseen on tietenkin mahdoton löytää. Mielestäni onnistuin kuitenkin valottamaan joitain tärkeimpiä menestyksen avaimia. Uskon, että keräämäni 12 kultaista sääntöä auttavat ulkomaille suuntaava vastavalmistunutta toimittajaa.

Keräämäni ohjeet eivät ole mitään uutta tai mullistavaa, enkä sitä toki odottanutkaan. Samansuuntaisia ohjeita on antanut aiemmin ainakin Journalistiliiton Free-yhdistys.

Päätutkimuskysymykseni alakysymyksinä pohdin, miten nopeasti uudessa maassa pääsee kiinni säännöllisiin tuloihin, ja saavatko ulkomaille muuttaneet toimittajat täyden toimeentulon juttuja tekemällä. Näihin kahteen kysymykseen en saanut yhtä, selkeää vastausta, eikä se varmasti olisi ollut mahdollistakaan.

Monet vastaajat olivat pystyneet työllistämään itsensä toimittajina heti maahan saapumisensa jälkeen, kun taas toisille työllistyminen kesti useita vuosia. Samoin osa toimittajista sai täyden toimeentulon kirjoittamisesta, kun taas osa teki myös muita töitä tai sai taloudellista tukea puolisoltaan.

Työni tavoitteena oli selkiyttää ulkomaanurasta haaveilevalle toimittajanalulle, onko ulkomaille muuttaminen realistinen vaihtoehto. Tähän jokainen työtäni lukeva voi itse etsiä vastauksen. Mielestäni työni antaa ratkaisun tekemiseen kuitenkin hyviä apuvälineitä, ja ainakin omia tulevaisuudensuunnitelmiani se selkeytti.

Selkeää päätöstä free-työn aloittamisesta ulkomaille en ole tehnyt, mutta työni perusteella ainakin tiedän, mitä se tarvittaessa vaatii.

Lähteet

Eläketurvakeskus 2009a. Kun työ vie ulkomaille. Luettavissa:

<http://www.etk.fi/Page.aspx?Section=41068>. Luettu: 14.1.2009.

Eläketurvakeskus 2009b. Sosiaaliturva työskentelymaasta. Luettavissa:

<http://www.etk.fi/Page.aspx?Section=45269>. Luettu: 14.1.2009.

Eläketurvakeskus 2009c. Yrittäjän eläke- ja muu sosiaaliturva ulkomaantyössä. Luettavissa:

<http://www.etk.fi/Page.aspx?Section=41070>. Luettu: 14.1.2009.

Hartikainen, I. 2008. "Ei kai tätä hullukaan kestäisi jos ei tää jotain antaisi":

ulkomaanavustajien aktiivinen sopeutuminen freelance-työn reunaehtoihin. Pro gradu.

Jyväskylän yliopisto. Luettavissa:

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18666/URN_NBN_fi_jyu-200806175513.pdf?sequence=1. Luettu: 23.1.2009

Huovinen, J. 2008. Kuinka sitten kävikään? Työpaikkojen määrän ja työsuhteiden laadun muutos pääkaupunkiseudun suurimmissa taloustoimituksissa. Amk-opinnäytetyö. HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu. Helsinki.

Jokinen, H. 2007. Mustaa valkoisella. Free-opas. Suomen Journalistiliitto ry. Helsinki.

Joukama, A.. 2007a. Kuka aikakaus- ja ammattilehdet 2007. Kuka mediahakemistot. Helsinki Inforviestintä.

Joukama, A.. 2007b. Kuka radio ja tv + mediaopas 2007. Kuka mediahakemistot. Helsinki Inforviestintä.

Joukama, A.. 2007c. Kuka sanomalehdet 2007. Kuka mediahakemistot. Helsinki Inforviestintä.

Jumpponen, A. & Savolainen, P. Free-sopimuksen ABC 2005. Viestintätyönantajat VTA ry. Suomen Journalistiliitto ry. Kirjapaino Oy Merkur.

Eskola, J & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Osuuskunta Vastapaino. Tampere.

Friman, T. & Komi, T. 2006. Keikkatyöläisen sosiaaliturvaopas luovien alojen pätkätyöläisille ja yrittäjille. Teatteri- ja Mediatyöntekijät ry. Suomen Journalistiliitto ry. Suomen freelance-journalistit ry. Suomen Näyttelijäliitto ry. Suomen Muusikkojen liitto ry. Freelance-ammattiosasto FAO ry.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. 3-4. painos. Tekijät ja Kirjayhtymä Oy.

Kela 2009. Työntekijänä ulkomaille. Luettavissa:

<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/291007101012HS?openDocument>. Luettu: 14.1.2009.

Kivikuru, U. & Pietiläinen, J. 1998. Uutisia yli rajojen: ulkomaanuutisten maisema Suomessa. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Lahti.

Kyrö, T. 2009. Verohallinnon asiakaspalvelu. 15.1.2009.

Luoma-aho, V. & Pylväs, J. 2008. Maailman kuva. Journalisti. 22.5.2008.

Mansikka-lehti 2008. Luettavissa: <http://mansikat.vuodatus.net/blog/>

Ministry for Foreign Affairs 2003. Finland press directory 2004. Edita. Helsinki.

Nousiainen, A. 2003. Helsingin Sanomat. 24.8.2003. Uudet ulkomaankirjeenvaihtajat tulevat. Luettavissa: <https://www.hs.fi/yritykset/sanoma-arkisto>. Luettu: 12.11.2007.

Savolainen, P. 2009. Freelance-kysymyksiin erikoistunut työehtoasiamies. Suomen Journalistiliitto ry. Helsinki. 20.2.2009.

Simojoki, N. 2009. Ulkomaantoimituksen esimies. Suomen tietotoimisto. Helsinki. 20.1.2009.

Suomen freelance-journalistit ry 2007. Free-luettelo: hakutulokset. Luettavissa: <http://www.freet.fi/luettelo/>. Luettu: 12.11.2007.

Suomen freelance-journalistit ry 2008. Hyvä tietää. 16. Ulkomaille ja kansainvälisille markkinoille. Luettavissa: <http://www.freet.fi/hyvatietaa/opus2/>. Luettu: 27.1.2008

Työsopimuslaki (26.1.2001/55) 1 luvun 1 §.

Uskali, T. 2007. Ulkomaanuutisten uusi maailma. Osuuskunta Vastapaino. Tampere.

Liite 1. Toimittajille lähetetty sähköpostikysely

KYSELY

Toimeentulo:

1. Saatko täyden toimeentulon kirjoittavana toimittajana?

- a) kyllä
- b) ei

Mikäli vastasit ei, kerro mitä sivutoimia tai muita talouden rahoituslähteitä sinulla on, tai työskenteletkö esimerkiksi myös TV-toimittajana.

2. Kuinka suuret ovat tulosi (esimerkiksi kuukaudessa tai vuodessa) ja mistä ne koostuvat? Tuletko palkallasi toimeen asuinmaassasi? Minkälainen palkkataso on mielestäsi ulkomailla asuvalle free-toimittajalle realistinen? Kaikki vastaukset esitellään tutkimuksessa nimettöminä.

3. Miten nopeasti pääsit uudessa asuinmaassasi kiinni säännöllisiin tuloihin? Pystyitkö alusta asti työllistämään itsesi toimittajana?

4. Mitkä ovat mielestäsi ne kriittiset menestystekijät, jotka mahdollistavat täyden toimeentulon toimittajana? Kuinka paljon vaikuttavat esimerkiksi kielitaito, suhteet tai jokin erikoisosaaminen?

5. Mitkä ovat kokemuksesi mukaan ulkomailla asuvan toimittajan suurimmat ongelmat työnteen ja toimeentulon kannalta?

6. Mitä muita neuvoja ja vinkkejä antaisit ulkomaan uraa harkitsevalle, vastavalmistuneelle toimittajalle?

Taustakysymykset:

1. Kuinka vanha olet?

- a) alle 20
- b) 20-30
- c) 31-40
- d) 41-50

e) 51-60

f) yli 60

2. Kuinka monta vuotta olet asunut nykyisessä asuinmaassasi?

a) alle vuoden

b) 1-5 vuotta

c) 6-10 vuotta

d) yli 10 vuotta

3. Mihin medioihin kirjoitat, minkälaisista aiheista ja kuinka usein? Tarjoatko juttujasi aktiivisesti itse, vai tilataanko sinulta aiheita?

4. Minkälainen kielitaito sinulla on?

5. Minkälainen koulutus sinulla on?

6. Miten päädyit ulkomaille?

Kerrothan myös yhteystietosi, varsinkin kotikaupunkisi.